

Uloga školske knjižnice u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa i poticanju čitateljskih navika učenika: primjer knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman" u Belom Manastiru

Vinojčić Tota, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:857442>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij informatologije

Kristina Vinojčić Tota

Uloga školske knjižnice u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa i poticanju čitateljskih navika učenika: primjer knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman" u Belom Manastiru

Diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr.sc. Jelena Lakuš

Osijek, 2015.

Sadržaj

Sažetak.....	4
1. Uvod.....	5
2. Školske knjižnice i njihov djelokrug rada.....	7
2.1. Zakoni, pravilnici, standardi i smjernice	7
2.2. Profesionalna i osobna kompetencija knjižničara.....	10
2.3. Godišnji plan rada školske knjižnice.....	12
2.4. Stručna suradnja.....	13
2.5. Vrednovanje rada školske knjižnice.....	15
3. Uloga školske knjižnice.....	17
3.1. Odgojno-obrazovna uloga.....	17
3.2. Razvoj čitalačkih navika.....	20
4. Primjer školske knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman" u Belom Manastiru: istraživanje	24
4.1. Knjižnica OŠ „Dr. Franjo Tuđman“	24
4.2. Metodologija istraživanja	25
4.2.1. Primjer Godišnjeg plana rada školske knjižnice.....	25
4.2.2. Izvješća s radionica.....	30
4.2.3. Provedeni intervju sa školskom knjižničarkom.....	36
4.2.4. Tjedna posjećenost knjižnice.....	38
5. Zaključak.....	44
6. Literatura.....	47
7. Prilozi.....	49

Zahvaljujem svima koji su mi pomogli pri izradi ovog rada. Hvala mojoj obitelji, na podršci i motivaciji, pri čemu se najviše želim zahvaliti mojoj predivnoj kćerki Noeli, izvoru nepresušne ljubavi, motivacije i pozitive.

“It is better, I think, to grab at the stars than to sit flustered because you know you cannot reach them.. At least he who reaches will get a good stretch, a good view, and perhaps even a low-hanging apple for his efforts.” (R. A. Salvatore)

Sažetak

Diplomski se rad bavi problematikom uloge školske knjižnice u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa i poticanju čitalačkih navika učenika osnovnoškolskog uzrasta. Nakon uvodnoga dijela u kojem se navode zakoni, pravilnici, standardi i smjernice na kojima se temelji rad školske knjižnice, detaljno se pojašnjavaju potrebne kompetencije školskog knjižničara, daju se smjernice za izradu godišnjeg plana, pojašnjava se važnost kvalitetne stručne suradnje te se daje pregled razloga vrednovanja rada školske knjižnice. Nadalje, na teoretskoj razini se pobliže pojašnjava odgojno-obrazovna uloga školskih knjižničara, te njihova važnost u usvajanju, poticanju i razvijanju čitalačkih navika. Na primjeru se knjižnice OŠ „Dr. Franje Tuđmana“ u Belom Manastiru nastoji prikazati rad školskog knjižničara kroz uvid u Godišnji plan rada školske knjižnice, izvješća s odgojno-obrazovnih radionica koje se organiziraju u prostoru knjižnice, provedeni intervju s voditeljicom knjižnice, kao i kroz istraživanje tjedne posjećenosti knjižnice. Na kraju se zaključuje da su školski knjižničari prepoznati kao bitne osobe u procesu poticanja stvaranja čitalačkih navika, kao osobe koje prepoznaju učeničke potrebe, te djeluju sukladno njima, motivirajući ih na čitanje i održavanje navike čitanja.

Ključne riječi: školska knjižnica, odgoj, obrazovanje, čitalačke navike, čitanje, OŠ „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir

Uvod

Današnje školske knjižnice možemo definirati kao informacijska, edukativna, komunikacijska, intelektualna i kulturna središta školske ustanove. Suvremena školska knjižnica direktno je uključena u procese odgoja i obrazovanja učenika, kao i u stvaranje i održavanje čitalačkih navika. Školske knjižnice mogu biti na kojima se učenici prvi put susreću s knjigom. One mogu djeci usaditi interes i ljubav prema čitanju, knjizi i knjižnici pa je stoga njihova uloga osobito jaka. Profil školskog knjižničara podrazumijeva dvojaku ulogu: ulogu u pedagoško-edukacijskom procesu, te ulogu u pružanju knjižničarskih usluga. Školski knjižničari pomažu učenicima u kreiranju kritičkog mišljenja, u kreiranju vlastitog identiteta i osobnih stajališta, pospješuju odgojno-obrazovne segmente kroz različite radionice u korelaciji s predmetima koji su sastavni dio redovitog osnovno-školskog obrazovanja, te pružaju potporu u vezi nastavnih i izvannastavnih sadržaja. Znanje koje učenici steknu u školskoj knjižnici može im dobro doći pri nastavnom procesu, jer pravilno korištenje određenog izvora znanja, put je k pravilnom učenju. Glavna uloga školskog knjižničara bila bi ostvarivanje ciljeva školske knjižnice, u skladu s ciljevima i zadaćama školske ustanove unutar koje djeluje. Od školskih knjižničara je poželjno da u koraku s vremenom budu upoznati s najnovijim dostignućima s područja obrazovanja te svoja znanja uspješno primjenjuju pri pristupu, razumijevanju, komunikaciji i pružanju usluga. U odgojno-obrazovnom smislu, knjižničari djeluju kao pedagozi, kao psiholozi, pa čak i kao terapeuti. Učenici kroz razne radionice na kojima ih se uči toleranciji, ljubavi, zdravom načinu života, o međuljudskim odnosima itd., knjižničare mogu prepoznati kao osobe od povjerenja, te im se povjeriti, zatražiti savjet, možda samo porazgovarati. Osim ovog odgojnog dijela, obrazovni segment obuhvaća više područja, te se odvija u korelaciji s nastavnim sadržajima.

Ovaj diplomski rad podijeljen je na teorijski i istraživački dio. Teorijski dio se sastoji od tri glavna poglavlja, dok se istraživački dio sastoji od jednog poglavlja. U teorijskom dijelu najprije će biti riječi o zakonima, pravilnicima, standardima i smjernicama vodiljama za obavljanje djelatnosti školskih knjižničara, a potom o potrebnoj kompetenciji knjižničnog osoblja, s razjašnjenom razlikom između stručne/profesionalne kompetencije i one osobne/individualne. Ovo je poglavlje nadalje posvećeno godišnjem planu školskih knjižničara i njegovim karakteristikama, nakon čega slijedi pojašnjenje o važnosti suradnje između školskog knjižničara i stručnih suradnika. Posljednji se dio ovog poglavlja odnosi na razloge i načine vrednovanje rada školske knjižnice. Treće poglavlje, posvećeno ulozi školske knjižnice, podijeljeno je na dva manja

poglavlja - poglavlje koje se bavi ulogom školske knjižnice u unapređivanju odgojno-obrazovnog procesa i radu školskih knjižničara s učenicima te poglavlje koje se bavi ulogom školskog knjižničara u u poticanju stvaranja čitalačkih navika, za koju smatramo da je izuzetno bitna za cjelokupan spektar razvitka kulture čitanja, te motiviranost za daljnje stvaranje i oblikovanje čitalačkih navika i ukusa. Takva podijeljenost poglavlja ukazuje i na dvojaku ulogu školske knjižnice i školskog knjižničara. Četvrto je poglavlje istraživačke naravi i posvećeno je primjeru školske knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman" u Belom Manastiru. kroz koji se nastoji prikazati rad školskog knjižničara, njegovo osmišljavanje i provođenje aktivnosti kroz radionice te općenito dati uvid u stvarno stanje rada konkretne školske knjižnice. Najprije se daje kratak osvrt na samu knjižnicu, a potom se pojašnjava metodologija istraživanja. Metodologija se istraživanja sastoji od uvida u Godišnji plan rada, intervju s voditeljicom knjižnice, promatranja i sudjelovanja u radionicama organiziranim u školskoj knjižnici te istraživanja posjećenosti knjižnice od strane korisnika metodom promatranja, pa je na taj način poglavlje i podijeljeno obuhvaćajući primjer i razradu godišnjeg plana knjižnice, analizu provedenih odgojno-obrazovnih radionica (s detaljnim izvještajem s jedne od njih), prikaz intervju sa školskom knjižničarkom te prikaz rezultata provedenog istraživanja vezanog uz tjednu posjećenost knjižnice. Naposljetku slijedi zaključak rada, pregled literature te prilozi.

2. Školske knjižnice i njihov djelokrug rada

2.1 Zakoni, propisi, standardi i smjernice

Školske knjižnice osnovnih škola svoju djelatnost provode u skladu s važećim zakonskim odredbama¹, pravilnicima², standardima³ i smjernicama⁴, koji se redom navode na stranicama Hrvatske udruge školskih knjižničara.⁵ No, uz njih valja još spomenuti i Nacionalni okvirni kurikulum, jer je on vrlo bitan za kvalitetno provođenje djelatnosti. Njime su, naime, između ostalog definirane „...temeljne odgojno-obrazovne vrijednosti, zatim ciljevi odgoja i obrazovanja, načela i ciljevi odgojno-obrazovnih područja, vrjednovanje učeničkih postignuća te vrjednovanje i samovrjednovanje ostvarivanja nacionalnoga kurikuluma. Određena su očekivana učenička

¹ Zakon o knjižnicama (NN 105/97), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o knjižnicama (NN 104/00), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o knjižnicama (NN 69/09), Pročišćeni tekst Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 94/13, 136/14 – RUSRH i 152/14), Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Pročišćeni tekst) (NN 126/12), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 86/12), Zakon o izmjenama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 16/12), Uredba o izmjenama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 5/12), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 90/11), Ispravak Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 105/10), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 92/10), Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 86/09), Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08), Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (NN85/2006), Zakon o ustanovama (NN 76/93, 29/97), Zakon o upravljanju javnim ustanovama u kulturi (NN 96/2001), Zakon o financiranju javnih potreba u kulturi (NN 27/93), Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99), te Zakon o zaštiti osobnih podataka (pročišćeni tekst NN 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12).

² Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci (NN 28/11), Pravilnik o polaganju stručnih ispita u knjižničarskoj struci s programom stručnih ispita (NN 21/99), Pravilnik o reviziji i otpisu knjižnične građe (NN 21/02), Pravilnik o matičnoj djelatosti knjižnica u Republici Hrvatskoj (NN 43/2001), Pravilnik o Upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu (NN 139/98), Pravilnik o zaštiti knjižnične građe (NN 52/05), Pravilnik o normi neposrednog odgojno-obrazovnog rada po nastavnim predmetima i načinu utvrđivanja broja izvršitelja na odgojno-obrazovnim poslovima u osnovnoj školi (NN 63/96), Pravilnik o normi neposrednog odgojno-obrazovnog rada po nastavnim predmetima i načinu utvrđivanja broja izvršitelja na odgojno-obrazovnim i drugim poslovima u osnovnoj školi (NN 52/95), Pravilnik o stručnoj spremi i pedagoško-psihološkom obrazovanju učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu (NN 47 / 12.6.1996.), Pravilnik o dopuni Pravilnika o stručnoj spremi i pedagoško-psihološkom obrazovanju učitelja i stručnih suradnika u osnovnom školstvu (NN 56 / 20.6.2001.), Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu (NN 148 / 30.12.1999.), te Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu (1995.)

³ Standard za školske knjižnice (NN 34/00), Državno pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/08) te Udžbenički standard (NN 7/07).

⁴ Etički kodeks HKD-a, Naputak o obvezama, programu i normativu rada stručnog suradnika knjižničara u osnovnoj i srednjoj školi (1996.), Nastavni plan i program za osnovnu školu (NN 102/06), UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice, IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice itd

⁵ Hrvatska udruga školskih knjižničara. URL: <http://www.husk.hr/> (2015-05-14)

postignuća za odgojno-obrazovna područja po ciklusima. Naznačena je predmetna struktura svakog odgojno-obrazovnog područja“.⁶

Jedan od temeljnih zakona kojim se vode školski knjižničari svakako je Zakon o odgoju i obrazovanju (NN, 87/08, 86/09, 92/10 i 105/10)) iz kojeg je vidljivo da „...svaka školska ustanova ima knjižnicu čija djelatnost je sastavni dio obrazovnog postupka u kojem se stručno-knjižnična djelatnost obavlja u manjem opsegu ili uobičajeno i služi za ostvarivanje obrazovnog postupka.“⁷ Zakon koji je primjenjiv u svim područjima knjižnične djelatnosti, Zakon o knjižnicama (NN, 105/97, 104/00 i 69/09), jasno definira tko i kako treba raditi unutar knjižničnih ustanova, pa tako naglašava da stručne poslove unutar školske knjižnice treba obavljati diplomirani knjižničar. Način i mjerila za obavljanje stručnih i savjetodavnih poslova na području odgoja i obrazovanja, te sva sudjelovanja, praćenje i unapređivanje na području spomenutog, propisuje se Zakonom o Agenciji za odgoj i obrazovanje (NN, 85/06).⁸ Za utvrđivanje financijskih, infrastrukturnih, kadrovskih i drugih uvjeta nužnih za funkcionalno obavljanje odgojno-obrazovne djelatnosti brine se Državni pedagoški standard (NN, 63/08 i 90/10).

Prema IFLA-inom i UNESCO-vom manifestu, temeljne zadaće školske knjižnice bitne za razvijanje pismenosti, informatičke pismenosti, poučavanja, učenja i kulture, su sljedeće: potpora obrazovnim ciljevima i zadacima zacrtanim u nastavnom planu i programu škole, poticanje trajnih čitateljskih navika i uživanja u čitanju i učenju, omogućavanje stjecanja stvaralačkog iskustva pri korištenju i kreiranju informacija kao pomoć pri učenju i razumijevanju, te poticanju mašte i uživanja u čitanju, poticanje svih učenika da nauče i koriste vještine koje će im pomoći pri vrednovanju i korištenju informacija, bez obzira na njihovu vrstu, količinu i izvor, kao i razvijanje osjećaja za način komuniciranja unutar zajednice, osiguravanje pristupa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima i mogućnostima koje će učenicima omogućiti doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima, organiziranje aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest, suradnja s učenicima, nastavnicima, administrativnim osobljem i roditeljima radi postizanja ciljeva škole, promicanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama preduvjeti za

⁶ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (2015-05-12)

⁷ Zovko, Mira. Pokazatelji uspješnosti rada u školskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 1 (2012), str. 103.

⁸ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), 5(1998), 104(2000), 69(2009)

uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu, te promicanje čitanja i promicanje korištenja školske knjižnice u školskoj i široj društvenoj zajednici.⁹

Prema Standardu za školske knjižnice, koji je podzakonski akt, školska knjižnica predstavlja informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole. Sadržaj školske knjižnice čini organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja, uz mogućnost pristupa elektroničkim izvorima informacija i stručni rad knjižničnog osoblja, služi zadovoljavanju informacijskih, obrazovnih, stručnih i kulturnih potreba korisnika. Prema ovom Standardu utvrđeni su minimalni uvjeti vezani uz svu knjižničnu građu, osoblje, opremu te prostor školskih knjižnica.¹⁰

Bitan dokument djelovanja školskih knjižnica je, kao što je već spomenuto, i Nacionalni okvirni kurikulum. Posebni ciljevi nacionalnog kurikuluma usmjereni su na razvoj kompetencija učenika koje ga osposobljavaju za prilagodbu života i rada u stalno promjenjivim uvjetima, aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvenom životu i preuzimanje odgovornosti za demokratski razvoj, odgovoran odnos prema prirodnoj okolini, odgovoran odnos prema vlastitom zdravlju te briga za zdravlje drugih, cjeloživotno učenje i obrazovanje, odgovoran odnos prema sebi i razvoju vlastitih sposobnosti, očuvanje vlastite povijesno-kulturne tradicije i razvoj nacionalne kulture, razvoj moralne i duhovne dimenzije ličnosti, socijalnu integraciju i život u heterogenom društvu. Ističu se i osposobljenost za samoorganizirano učenje, sposobnost rješavanja problema te razvijene praktično-radne vještine za svakodnevni život.¹¹

Svaki od navedenih zakona, pravilnika, standarda i smjernica koji se koriste u profesionalnoj struci školskih knjižničara osnovnih škola, bitan je, važeći, treba ih se pridržavati te svoju djelatnost kroititi prema njima, a ujedno na taj način odgovoriti na zahtjeve današnjih generacija korisnika i uspješno savladati sve izazove.

⁹ Saetre, Tove Pemmer.; Willaras, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 32.

¹⁰ Standard za školske knjižnice. // Narodne novine 34(2000), str. 1.

¹¹ Usp. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (2015-05-12)

2.2 Profesionalna i osobna kompetencija knjižničara

Kao što je već spomenuto, nositelj djelatnosti školske knjižnice je školski knjižničar, od kojega se očekuje profesionalnost, dobra komunikacija, sposobnost prepoznavanja korisničkih potreba, informacijske vještine, te znanje o svrhovitosti i pravilnoj upotrebi informacija. Od njega se isto tako očekuje poštivanje etičkih načela, odnosno, ravnopravno pružanje usluga svim korisnicima, te se on smatra zvijezdom vodiljom u školskim programima pri razvoju knjižničarstva.¹²

Pri kompetentnosti knjižničnog osoblja, bitno je razlučiti dvije vrste kompetencija. Prva se odnosi na potrebnu stručnu kompetenciju, a druga na osobnost školskog knjižničara. Prema tome, možemo reći da struka školskog knjižničara zahtjeva kako knjižničarska znanja, tako i pedagoška, što daje uspješnu podlogu za učinkovito obavljanje djelatnosti.

Kako dugo nije postajao važeći zakonski akt koji bi strogo definirao ovu struku, na radna mjesta školskih knjižničara uglavnom su dolazile osobe koje nisu bile školovane isključivo za obavljanje te djelatnosti. Sukladno s time, obrazovanost i kompetencija školskih knjižničara nerijetko su se stavljale pod upitnik. Današnje stanje je ipak drukčije, jer u školske knjižnice (većinom) dolaze za to fakultetski obrazovane osobe, koje se slijedeći ideju cjeloživotnog obrazovanja mogu i nadalje profesionalno usavršavati. Ono što je potrebno naglasiti je to da zakonski još uvijek postoje određene nepravilnosti o formalnom obrazovanju školskih knjižničara koje je potrebno ažurirati. Danas se u Hrvatskoj knjižničari školuju na tri sveučilišta, u Zagrebu, Osijeku i Zadru.¹³

Što se tiče neformalnih kompetencija, osnovne vještine i osobine koje se očekuju od knjižničara su sljedeće: sposobnost pozitivne i otvorene komunikacije s djecom i odraslima, sposobnost razumijevanja korisničkih potreba, sposobnost suradnje s pojedincima i skupinama u školskoj zajednici i izvan nje, poznavanje i razumijevanje kulturne raznolikosti, poznavanje metodike i teorije obrazovanja, posjedovanje informacijskih vještina i znanja, poznavanje

¹² Usp. Zovko, Mira. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 1 (2009), str. 45

¹³ Opširnije o tome vidjeti u: Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012.

knjižničnog fonda i pristupa tom fondu, poznavanje dječje književnosti, medija i kulture, znanje i vještine pri upravljanju i marketingu te znanje i vještine u području informacijskih tehnologija.¹⁴

Poslovi za koje se očekuje da ih obavlja školski knjižničar jesu analiziranje informacijskih potreba školske zajednice i potreba vezanih uz građu, oblikovanje i provođenje smjernica za razvoj službi, razvijanje nabavne politike, katalogiziranje i klasificiranje građe, podučavanje i pomoć učenicima i nastavnicima u vezi korištenja knjižnicom, njezinom građom i informacijskom tehnologijom, podučavanje informacijskim vještinama i znanjima, odgovaranje na referentne i informacijske upite, promicanje programa čitanja i kulturnih događanja, sudjelovanje pri planiranju školskog programa, sudjelovanje u pripremi, provođenju i procjeni nastavnih aktivnosti, zalaganje za procjenjivanje knjižničnih usluga, uspostavljanje partnerskih odnosa izvan škole, planiranje i provođenje proračuna, strateško planiranje, te poučavanje knjižničnog osoblja.¹⁵

Dakle, školski je knjižničar nastavnik koji pozitivno utječe na učenike u području njihova obrazovanja i razvijanja potrebnih vještina zbog njihovih različitih sposobnosti i mogućnosti istraživanja i korištenja izvora informacija i znanja; školski knjižničar je voditelj školske knjižnice, koji dobro poznaje školu unutar koje djeluje, njezinu populaciju i kurikulum, prepoznaje individualne i specifične potrebe učenika, te planira metode i oblike kojima se ostvaruju sadržaji određenih područja knjižnično-informacijskog obrazovanja; u skladu s predmetnim područjima, ima potrebno iskustvo, znanje i pedagoške kompetencije, stvara motivirajući i siguran učenički prostor, podržava učenike u njihovim čitalačkim i iskustvenim putovanjima, te istraživačkim izazovima, obrazuje i ohrabljuje učenike pri korištenju mrežnih izvora informacija, kompetentan je izabrati i predložiti kvalitetne, suvremene izvore u skladu s kurikulumom, kao i poticati poučavanje i čitanje u slobodnom vremenu temeljeno na svrsishodnom razumijevanju; pokazuje svoje stručne knjižničarske kompetencije, informacijski je i menadžerski stručnjak koji planski bogati knjižnične zbirke i opremu, te je član knjižničarske i odgojno-obrazovne profesije s kompetencijama koje omogućuju kvalitativna postignuća u realizaciji knjižničnih aktivnosti kroz njezin kurikulum.¹⁶ Smjernice kao prikazi najboljih primjera „idealnih“ odgajatelja, nešto su čega se treba pridržavati u ovom delikatnom poslu. Gledajući iz učeničke perspektive, ono što se ne može samo tako steći i ne spada pod stručnost, je ljubav prema svom poslu, dakle ljubav prema

¹⁴ Usp. Saetre, Tove Pemmer.; Willaras, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 18.

¹⁵ Usp. Isto, str. 19.

¹⁶ Usp. Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012. Str. 111.-112.

djeci, koja bi, prije svega, trebala biti odskočna daska pri daljnjem usavršavanju za obavljanje ove djelatnosti. Dalo bi se zaključiti da su za obavljanje poslova školskog knjižničara bitne profesionalna i osobna kompetencija, zakonski propisano obrazovanje i profesionalno usavršavanje, ali i predanost radu, znanje, ljubav prema djeci i poslu, snalažljivost i kreativnost.

2.3. Godišnji plan rada školske knjižnice

Ukupne obveze rada knjižničara detaljno su objašnjene kroz sastavljeni godišnji plan. Izrada godišnjeg plana i programa školske knjižnice, njihova usklađenost sa školskim kurikulumom, priprema za odgojno-obrazovnu djelatnost i sve ostale vrste aktivnosti, struktura su dobre pripreme za aktivno sudjelovanje školskih knjižnica u odgoju i obrazovanju učenika, te u obavljanju svoje kompletne funkcije. Pri izradi godišnjeg plana školske knjižnice, knjižničari moraju svoje obveze uskladiti i s važećim nacionalnim kurikulumom, kao što se jasno navodi u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi: „Odgojno-obrazovna djelatnost u školskoj ustanovi temelji se na autonomiji planiranja i organizacije te slobodi pedagoškog i metodičkog rada prema smjernicama hrvatskog nacionalnoga obrazovnog standarda, a u skladu s nacionalnim kurikulumom, nastavnim planovima i programima i državnim pedagoškim standardima.“¹⁷ Školski knjižničar djeluje prema pripremi koja se nalazi unutar godišnjeg plana, te ju nastoji što kvalitetnije primijeniti. Edukacija učenika provodi se sustavno i kontinuirano od prvog do osmog razreda.¹⁸ Osim što nam godišnji plan pokazuje sposobnost i angažiranost školskog knjižničara, on nam pokazuje i razvijenost škole, jer funkcionalna knjižnica ne bi mogla opstati u školi koja ju ne podupire. Isto tako, godišnji plan može biti izvrstan pokazatelj postotka suradnje između stručnih suradnika, jer za najbolji učinak bilo koje aktivnosti/radionice, korelacija s nastavnim sadržajima je nužna. Godišnji plan je tako detaljno razrađen „kostur“ školske knjižnice, osnova i polazište pri radu. Koraci pri izradi godišnjeg plana su sljedeći: prvo i najvažnije je postavljanje cilja, znači, definiranje svrhe zašto nešto radimo, zatim dolaze zadaci, koje možemo definirati kao potrebne i detaljno razrađene aktivnosti koje su potrebne za dolazak do cilja, potom

¹⁷ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // Narodne novine 87(2008), 86(2009), 92(2010), 105(2010).

¹⁸ Vasić, Snježana. Dvije mogućnosti edukacije korisnika školskih knjižnica. // Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu, 3, 141(2000) str. 363.

definiranje taktike, odnosno načina kako ćemo doći do željenog cilja, definiranje sadržaja, koji je materijalni pokazatelj aktivnosti, te naposljetku definiranje metoda.¹⁹

Bez preciziranog godišnjeg plana, aktivnosti školske knjižnice ne bi bile primjenjive. Stoga je bitno na početku školske godine napraviti makar „kostur“, kojim ćemo postaviti daljnje temelje.

2.4 Stručna suradnja

Da bi školski knjižničar što bolje i kvalitetnije obavljao svoj posao, neophodna je suradnja s drugim stručnim i kompetentnim osobama u školi, ali i izvan nje. Najčešći oblici suradnje su oni između školskih knjižničara i pedagoga, psihologa, učitelja, nastavnika hrvatskog jezika, ali i svih nastavnika općenito. Stručna suradnja nužna je za kvalitetan i učinkovit protok obrazovnog procesa. Da bi se uloga knjižničara u obrazovanju učenika mogla uspješno realizirati, knjižničar zajedno s navedenim stručnjacima prepoznaje, oblikuje i prenosi učenicima potrebna znanja, ovisno o njihovim informacijskim potrebama, važećem kurikulumu, navikama učenja i čitavom nizu manjih sastavnih dijelova, ovisno o tipu učenika i njihovih razrednih odjela. Ta suradnja obuhvaća različite komponente poput: timskog rada na pripremi i provedbi nastavnih sati i radionica, timskog rada na pripremi i provedbi školskih projekata, mentorskog rada s pripravnicima, sudjelovanje u radu tima za kvalitetu i izradi razvojnog plana škole kada je u taj plan uključena i djelatnost školske knjižnice, suradnju sa stručnim vijećima unutar škole te suradnju s roditeljima u svrhu unaprjeđenja rada školske knjižnice.²⁰ Kod poticanja čitalačkih navika učenika, suradnja školskih knjižničara s učiteljima i nastavnicima hrvatskog jezika je posebice važna. Prema UNESCO-ovom Manifestu, dokazano je da suradnja knjižničara i učitelja utječe na postizanje više razine pismenosti, čitanja, učenja, rješavanja problema i svladavanja informacijskih i komunikacijskih vještina.²¹ Potrebno je osmisliti dobro i lako izvediv plan suradnje, koji će svojom kvalitetom i edukativnim sadržajima privući nastavnike na zajednički rad.

¹⁹ Usp. Lovrinčević, Jasmina; Kovačević, Dinka; Lasić – Lazić, Jadranka; Banek – Zorica, Mihaela. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, 2005.Str.98.

²⁰ Usp. Standard za školske knjižnice. // Narodne novine 34(2000), Str. 2.

²¹ Usp. Saetre, Tove Pemmer.; Willaras, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 31.-34

Knjižničar uvijek mora imati potporu od strane ravnatelja škole da bi bio slobodan konstruirati i provoditi aktivnosti. Njihova je suradnja od iznimne važnosti prije svega radi financijske potpore i ulaganja u knjižnicu, ali i u smislu poticanja nastavnika na stručnu suradnju sa školskim knjižničarima. U tom smislu ravnatelj pokazuje aktivnost pokazivanjem čvrstih stavova o programu, posjećuje prostoriju školske knjižnice, sudjeluje u pojedinim projektima i, naravno, omogućuje financije i ostale uvjete za nesmetano odvijanje svih knjižničnih aktivnosti.²²

Osim navedenih suradnji, bitna je i međusuradnja školskih knjižničara i drugih knjižničara iz struke, i to radi razmjene iskustava, savjetovanja, konzultiranja, pokretanja projekata i sl. Tako je, primjerice, suradnja školske s gradskom (narodnom) knjižnicom od posebnog značaja, osobito kod razvijanja kulture čitanja i pismenosti. Činjenica da je knjižni fond školskih knjižnica ograničen većinom na lektirne naslove dovoljno ukazuje na to da suradnja ovih dviju ustanova može doprinijeti jačem razvitku čitalačkih navika učenika. Školski knjižničari mogu organizirati kolektivne razredne posjete u gradsku knjižnicu, te u suradnji s njezinim voditeljem organizirati pregršt aktivnosti i provoditi projekte kroz koje će zajedničkim snagama izravno utjecati na intelektualni i kulturni razvitak učenika.

Još jedan bitan oblik suradnje odnosi se na suradnju s roditeljima. Tako je zadaća školskih knjižničara pomoći roditeljima pri prepoznavanju i razumijevanju razvojnih i individualnih potreba njihove djece (učenika, odnosno korisnika školske knjižnice). Oni ujedno preporučuju roditeljima izvore na različitim medijima, posebno pedagoško-psihološke koji djeluju poticajno. Na knjižničarima je i da educiraju roditelje iz područja knjižnično-informacijskog obrazovanja ali i pozovu na aktivno sudjelovanje u provođenju knjižničnih aktivnosti.²³

Zaključno, kao što smo mogli vidjeti, kvalitetna i dvosmjerna komunikacija između školskih knjižničara i svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu unutar škole, ali i izvan nje, iznimno je važna. Očekuje se da se školski knjižničar angažira u pridobijanju nastavnika na zajedničku suradnju, da bude konstantno fleksibilan i da se lako prilagođava nastavnicima, da je otvoren za savjete i traženje mišljenja pri izradi programa, da je dobro upućen u sadržaj predmetne nastave i u školski kurikulum te, naposljetku, da je uporan u postizanju zadanih ciljeva. Tek se zajedničkom suradnjom školskog knjižničara i ostalih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu

²² Usp. Isto, str. 20.-21.

²³ Usp. Kovačević, D.; Lovrinčević, J. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012. Str. 114.

(ravnatelj, učitelji, nastavnici, voditelji drugih knjižnica) ostvaruju pozitivni pomaci u odgoju i obrazovanju učenika.

2.5 Vrednovanje rada školske knjižnice

U školskom se knjižničarstvu danas traži analiza uspješnosti poslovanja, odnosno kvaliteta i ocjena knjižničnih usluga, iskazana kroz zadovoljstvo korisnika te rezultate koje su oni postigli koristeći školsku knjižnicu. Da bi se uspješnost i kvaliteta rada školskog knjižničara mogle izmjeriti, potrebni su određeni elementi za vrednovanje. Neki od njih su sljedeći: dobri programi rada i kvalitetne usluge koje pružamo korisnicima, razrađen i sadržajan odgojno-obrazovni rad s učenicima, dobra suradnja i partnerstvo s nastavnicima i upravom škole, dostupnost knjižničara tijekom cijeloga radnog vremena u školi, adekvatan i funkcionalan prostor te odgovarajuća oprema knjižnice i čitaonice, osigurana sredstva za nabavu i obnovu knjižničnog fonda i potrebne opreme, bogat i raznovrstan fond, dostupnost informatičke opreme, dostupnost fonda i postojanje knjižničnih kataloga, estetski izgled i održavanje knjižnice itd.²⁴

Zašto uopće vrednovati rad školskih knjižničara? Rekli bismo da se vrednovanja provode s ciljem definiranja postojećeg stanja, ali i unapređivanja rada, te poboljšavanja njegove kvalitete i samog provođenja. Ono što je iznimno bitno kod svakog školskog knjižničara je njegov stav, način komunikacije i odnos prema djeci; na njemu je da ih pozove u knjižnicu i različitim aktivnostima i razgovorom sudjeluje u odgojno-obrazovnom procesu koji se odvija na razini osnovnoškolskog obrazovanja, te ih zaintrigira za čitanje i njeguje njihove čitalačke navike.

Prema IFLA-inim i Unescovim smjernicama za školske knjižnice, godišnja procjena treba dati odgovore na sljedeća pitanja: ostvaruju li se zadani ciljevi i zadaće knjižnice, nastavnog programa i škole, zadovoljavaju li se potrebe školske zajednice, mogu li zadovoljiti promjenjive potrebe, jesu li knjižnice odgovarajuće financirane, te jesu li isplative. Postoje tako određene kategorije, unutar kojih se nalaze "alati" pomoću kojih se dolazi do postavljenih pitanja. Prva kategorija se odnosi na pokazatelje korištenja, a tu spadaju: posudba po članu školske zajednice,

²⁴ Usp. Jozić, Ruža. Smjernice za kvalitetan rad školske knjižnice: smjernice za rad školskog knjižničara: zbornik radova / Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredio Miroslav Mićanović. Dubrovnik: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2012. Str. 67.-68.

ukupan broj posjeta knjižnici po članu školske zajednice, posudba po jedinici građe, posudba po satu posudbe, te uporaba računalne opreme i online izvora informacija. Zatim, pod pokazatelje koji se odnose na građu spada ukupan broj knjižnične građe po članu školske zajednice, broj osobnih računala po članu školske zajednice i broj računala s online pristupom po članu školske zajednice. Treća kategorija odnosi se na pokazatelje za osoblje, te se utvrđuje omjer između stalno zaposlenih i članova školske zajednice, te omjer između stalno zaposlenih i korištenja knjižnice. Nadalje, kategorija "kvalitativni pokazatelji" se sastoji od istraživanja zadovoljstva korisnika, fokus grupa i savjetodavnih aktivnosti. Pod iduću kategoriju - „pokazatelji troškova“ spadaju svi troškovi knjižnice, od jediničnih za pojedine poslove do ukupnih troškova za različite medije, članove školske zajednice itd. Posljednja kategorija odnosi se na pokazatelje za usporedbu, pri čemu se usporedba vrši između statističkih podataka više školskih knjižnica, iz drugih školskih ustanova.²⁵

Pri procesu odgoja, vrednovanje nam može biti ključno sredstvo za uvid u naše djelovanje. Bez uvida u rezultate rada, ne ostavljamo mjesta za mogućnost poboljšanja i regulacije postignutog. S obzirom na to da je emocionalni aspekt pojedinaca nemoguće u potpunosti "izmjeriti", upravo zato proces vrednovanja i je neizmjereno bitan, tražeći sredstva i načine za što učinkovitije istraživanje, a time i pospješivanje odgojno-obrazovne komunikacije.²⁶

Brojni su načini vrednovanja školskog knjižničara: anketiranje (pismeni/on-line način odgovaranja na postavljena pitanja s ciljem dobivanja osobnog stava i mišljenja pojedinca), intervju (usmeni razgovor s pojedincem ili grupom), iskazi (slobodno, usmeno ili pismeno iskazivanje mišljenja, stava ili sličnog o nekom pitanju, problemu, ponašanju itd.), samovrednovanje (knjižničar sam vrednuje svoje aktivnosti) te naposljetku promatranje (nadgledanje stručne osobe nad skupinom koja može poslužiti kao uzorak pri procesu evaluacije/vrednovanja).²⁷

Ono što je nužno naglasiti pri vrednovanju školskih knjižnica, ali i pri općenitom procesu vrednovanja, jest to da rezultati nikad ne mogu biti u potpunosti točni, odnosno, nije moguće znati sve čimbenike koji zaista dovode do nekog stanja. No, ako ne vrednujemo naš rad, kako znamo njegov učinak? Dakle, vrednovanje bi trebalo biti obavezno u ovom, ali isto tako i u većini poslova koji se odnose na izravno i neizravno utjecanje na razvoj mladih individua.

²⁵ Usp. Saetre, Tove Pemmer.; Willaras, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 10.-14.

²⁶ Usp. Kujundžić, Nedjeljko. Vrednovanje i uspjeh odgoja. // Zrno- časopis za obitelj, vrtić i školu 29 (54), 8 (1997), str. 2.

²⁷ Usp. Mužić, Vladimir. Neki pojmovi u svezi s vrjednovanjem. // Zrno- časopis za obitelj, vrtić i školu 29 (54), 8 (1997), str. 3.

3. Uloga školske knjižnice

3.1 Odgojno-obrazovna uloga

„U skladu s općim odgojno-obrazovnim ciljevima knjižničar provodi program knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika, čiji su sadržaji ključni za učenje i poučavanje svih područja i zato ih treba u potpunosti integrirati u kurikulum.“²⁸ Za funkcionalnost i kvalitetno djelovanje sustava odgoja i obrazovanja neizbježna su odgovarajuća financijska sredstva, aktivnosti, sadržaj, nastavnici, stručni suradnici, vrednovanje i evaluacija. Svi navedeni čimbenici skupa sudjeluju u održavanju navedenog sustava. Kada govorimo o obrazovanju učenika osnovne škole, radi se o tome da pohađaju obveznu nastavu u školi, a definirati ga možemo kao: „društveno-individualni interaktivni proces razvoja sposobnosti učenja, stavova i vrijednosti te stjecanje znanja, vještina i navika potrebnih za ljudski život - autonomno (odgovorno) djelovanje u ljudskoj zajednici.“²⁹ No, ruku pod ruku s obrazovanjem mora ići i odgoj, jer inače cjelokupan proces može biti neučinkovit i nedovoljno zadovoljavajući. Odgoj možemo definirati kao: „...svjesno djelovanje na mlado biće u nastojanju da stekne osobine, navike prikladne u društvu.“³⁰

Kada govorimo o samoj odgojno-obrazovnoj ulozi školskih knjižničara, glavno pitanje bilo bi što se sve pod tom ulogom podrazumijeva? Školski knjižničari, kao nositelji vrlo važne uloge u kreiranju odgojnih i čitalačkih navika kod djece, surađujući s radnim kolegama (učitelji, nastavnici, psiholozi, pedagozi...), pripremaju učenike na novu eru stvaranja radnih navika, učenja, čitanja i, po najnovijem, uče ih osnovama informacijske pismenosti. Osnovni koraci u tom procesu su sljedeći: promocija i motiviranje učenika za čitanje, slušanje i promatranje, pomoć pri učenju, pomoć pri usvajanju vještina te razvoja kritičke prosudbe, direktno djelovanje pri poticanju usvajanja čitalačkih navika i pri održavanju istog, poticanje na dodatna obrazovanja (cjeloživotno učenje), uspješna primjenjivost nastavnih sadržaja s knjižničnim aktivnostima, pomoć pri razvitku učeničke osobnosti i kreativnosti, uključivanje niza informacijskih koncepata, strategija i sposobnosti koje svaki učenik treba svladati za korištenje izvora, te osmišljavanje i provođenje različitih aktivnosti koje kod učenika razvijaju sposobnosti za smislenu uporabu znanja i primljenih informacija. Zadnji navedeni korak obuhvaća i aktivnosti poput analiziranja različitih kompleksnih informacija, odgovorno djelovanje prema svim vrstama informacija, posebice onih teže shvatljivih,

²⁸ Šušnjić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum. // Senjski zbornik 36, 1(2009), str. 40.

²⁹ Lukaš, Mirko; Mušanović, Marko. Osnove pedagogije. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo, 2011. Str. 37.

³⁰ Anić, Vjekoslav. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb : Novi Liber, 1991. Str. 660.

produktivna i korištenje novonastalih informacija, razvijanje kritičnog mišljenja, spremnost na odlučivanje itd.³¹ Zapravo, teško je navesti na koje sve načine školski knjižničar može sudjelovati u ovom procesu, jer realno gledajući, svaki aspekt djelovanja školskih knjižnica može se izravno (uspješno) implementirati u proces odgoja i obrazovanja. I doista, „školska knjižnica je prepoznata kao važna potpora reformi obrazovanja jer obrazovni sustav treba osmisliti tako da se tijekom školovanja u mladih ljudi, učenika, pobudi interes za samostalno učenje kako bi se oni osposobili za cjeloživotno stjecanje znanja bilo čitanjem knjiga bilo korištenjem ostalih medija koje nude informacijska i telekomunikacijska tehnologija. U školskim knjižnicama učenici su korisnici koji uza stručnu i odgojno-obrazovnu djelatnost stječu temelje za vrednovanje kvalitete knjižnične usluge. Školski knjižničar kao nositelj djelatnosti školske knjižnice prati utjecaj knjižničnih usluga i fondova u ishodima učenja, koji se očituju u postizanju konačnoga uspjeha učenika.“³²

Prema Tatjani Blažeković i Branki Furlan, odgojno-obrazovna uloga knjižnica obuhvaća pripremanje, planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada s učenicima, organizirano i sustavno upoznavanje učenika s knjigom i knjižnicom (kontinuirano od prvog do osmog razreda), razvijanje čitateljske sposobnosti učenika, uvođenje suvremene metode u razvijanju sposobnosti efikasnog čitanja, ispitivanje interesa učenika za knjigu i njihovo usmjeravanje, pedagoška pomoć učenicima pri izboru knjige i ostale građe, upućivanje učenika u funkciju abecednog i stručnog kataloga i upoznavanje s načinom korištenja katalogom, upoznavanje učenika s knjižničnim poslovanjem, upućivanje u način i metode rada s mini-istraživačkim zadacima, rad na stvaranju dokumentacije iz svih nastavnih područja, učenje metode izrade sažetka, pregleda bibliografije, registra i sl., organiziranje satova integriranih sadržaja (povijesti, zemljopisa, umjetnosti, književnosti itd.), organiziranje rada s učenicima u produženom i cjelodnevnom boravku te s učenicima putnicima, rad s učenicima u dopunskoj i dodatnoj nastavi, organiziranje rada s učenicima u naprednim grupama i slobodnim aktivnostima, usmjeravanje učenika na korištenje literaturom o profesionalnoj orijentaciji, rad na odgoju i obrazovanju u slobodnom vremenu mladih, održavanje informativnih satova i organiziranje radnih sastanaka, organiziranje nastavnih satova u knjižnici, u okviru fakultativne i izborne nastave iz pojedinih nastavnih područja, pomaganje učenicima u pripremi i obradi zadane teme ili referata iz pojedinih nastavnih područja,

³¹ Usp. Lovrinčević, Jasmina; Kovačević, Dinka; Lasić – Lazić, Jadranka; Banek – Zorica, Mihaela. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, 2005. Str. 76.

³² Zovko, Mira. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 1 (2009), str. 45.

izrađivanje tematskih i drugih popisa knjiga za pojedine učenike i poticanje da to i sami čine, pomoć pri izboru knjige i čitanje književnih djela, znanstvene literature, raznih svezaka dnevnih novina i časopisa, te izrada programa lektire za školske praznike.³³

Komunikacija između knjižničara i učenika područje je koje zahtjeva posebnu pozornost. Način na koji će se knjižničar obratiti učenicima, ton, boja glasa, izrazi lica i pokreti tijela, sve je to ono što može utjecati na njihov dolazak ili nedolazak u knjižnicu. Školski knjižničari djeci koja dolaze u knjižnicu dijalogom trebaju pokazati da je školska knjižnica mjesto zabave, druženja, učenja i igre, te da ju ne trebaju doživljavati samo kao mjesto gdje se posuđuju knjige. Na taj način, školski knjižničari potvrđuju svoju ulogu pedagoga-odgajatelja, te stvaraju uzajamnu vezu između njih i učenika, sudjelujući tako na izravan i neizravan način u njihovu odgoju i obrazovanju. Glavna zadaća odgojno-obrazovne komunikacije je stjecanje i daljnje korištenje znanja kroz moguće različite situacije.

Dakle, glavne su zadaće školske knjižnice unapređivanje odgojno-obrazovnog procesa u skladu s važećim kurikulumom, upoznavanje učenika sa svim izvorima informacija u knjižnici, poticanje i sudjelovanje u procesu neprekidne potrage za znanjem, usavršavanjem i traženjem, omogućavanje nesmetanog pristupa izvorima znanja, bilo to preko fizički opipljive građe, misleći pritom na sistematički organizirane zbirke, ili preko računala, odnosno na internetu, zatim individualno prepoznavanje učeničkih potreba i rad na zadovoljavanju istih, sudjelovanje učenika na raznim radionicama, koje se organiziraju u dogovoru sa stručnim suradnicima, na kojima se učenici upoznaju s raznim temama, različitim mišljenjima, kulturnim i socijalnim aspektima, različitim pogledima na svijet, iskustvima itd., sudjelovanje na projektima, bilo međunarodnim, lokalnim ili proizašlim iz školske knjižnice, ali tu su i ostale „manje“ aktivnosti, u kojima učenici mogu sudjelovati, poput različitih literarnih i/ili umjetničko-kreativnih zaduženja. Ipak, pažljivo osmišljene radionice, o kojima će biti govora opširnije u poglavljima koja slijede, a koje se provode u prostorijama školske knjižnice, djeluju kao najdjelotvornija metoda pomoću koje se utječe na unaprjeđivanje odgojno-obrazovnog procesa. Korelacija odgoja i obrazovanja koja se odvija u školskoj knjižnici zajedno čini nevidljiv splet znanja, ljubavi, motiviranosti, kreativnosti i predanosti, što u konačnici dovodi do najboljeg mogućeg učinka, jer, kao što navodi Marija Bratanić, „obrazovanje je vezano uz informiranje, uz prijenos sadržaja, odnosno informacija.

³³ Blažeković, Tatjana.; Furlan, Branka. Knjižnica osnovne škole. Ponovljeno i prerađeno izd. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993. Str. 11.-12.

Odgoj je vezan uz emanaciju, uz „isijavanje“ osjećaja, ljubavi, duha, uz izravan utjecaj stanja svijesti jedne osobe na stanje svijesti druge osobe.“³⁴

3.2 Razvoj čitalačkih navika

Čitanje kao proces nužan za intelektualni i društveni razvoj pojedinca, bitan je i za kulturni odraz društva i cjelokupne države. Tako je u radu Lorenke Bučević–Sanvincenti, „Čitanje kao ključni čimbenik razvoja hrvatskog društva“, istaknuta zadaća knjižnica, koja se odnosi na „promicanje knjige i čitanja u društvu koje se transformira, informatizira i globalizira. Razvijanjem kulture čitanja, razvija se motivacija s obzirom na čitateljevu dob, premošćuje otpor prema knjizi, znanju i informaciji te razvija kreativnost.“³⁵

Čimbenika koji utječu na razvitak čitanja i čitateljskih navika i ukusa ima više. Neminovan je utjecaj roditelja/odgajatelja, vršnjaka, učitelja, ali i knjižničara. Pretpostavka je da su roditelji ti koji prvi djecu upoznaju s knjigom, najčešće sa slikovnicama, ali nije pravilo. Ono što možemo konstatirati sa sigurnošću je to da su školske knjižnice mjesta na kojima se izravno utječe na stvaranje i prepoznavanje čitalačkih navika učenika, mjesta na kojima se provođenjem različitih aktivnosti sadržaj povezuje sa školskim predmetima i kurikulumom, mjesta nepresušne motivacije i razvoja samopercepcije kod djece i mladih. Velik motivacijski čimbenik pri razvoju čitateljskih navika učenika osnovne škole trebao bi biti upravo od strane školskog knjižničara. Uvođenje u svijet knjige i čari knjižnice za mnoge prvašice počinje u prvom razredu osnovne škole. Ovdje se očituje sposobnost školskih knjižničara da ih zainteresiraju, objasne, motiviraju i potiču na stvaranje navika čitanja. Pri početnom procesu čitanja tako je potrebno uspostaviti motivaciju i istodobno pomagati učeniku u usvajanju vještine čitanja. Vlasta Vizek-Vidović u knjizi „Psihologija obrazovanja“ motivaciju opisuje kao pozitivan pokretač razvoja osobnih dostignuća učenika, od strane stručnih osoba, koja može biti uvjetovana mnogočime: učeničkim interesima i

³⁴ Bratanić, Marija. Mikro-pedagoški pristup odgoju i obrazovanju: komunikacija i interakcija u radu s malom grupom u školskoj knjižnici / Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske / uredila Višnja Šeta. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, 1995. str. 2.

³⁵ Bučević–Sanvincenti, Lorenka. Čitanje kao ključni čimbenik razvoja hrvatskog društva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49,2(2006), str. 63.

ciljevima, iskustvom, utjecajem roditelja, vršnjaka itd.³⁶ Ono što je bitno naglasiti je to da prisilna i agresivna „motivacija“, neće dovesti do pozitivnih rezultata. Nježan i prilagođen pristup, ovisno o učeničkim profilima, najbolji je način za pokretanje motivacijskog procesa. Pri tome, dva su osnovna cilja podučavanja i motiviranja za čitanje. Prvi je postizanje čitačke vještine, što se odnosi na "glatko" čitanje s razumijevanjem pročitanog, dok je drugi postizanje navike čitanja, pa se prema tome načela postizanja stvaranja čitalačkih navika mogu promatrati kao načela početnoga učenja čitanja. Primjetno je da su nemotivirani čitači ujedno i vrlo loši čitači, u smislu da nikad ne postignu glatko i tečno čitanje, što doista potvrđuje ključnu ulogu školskih knjižničara u tom procesu.³⁷ No, s razvojem djeca mogu gubiti početni entuzijazam i motiviranost, pa je stoga potrebno stvoriti održive temelje. Naglašava se da je potrebno jednim dijelom smanjiti naglasak na vježbe vještine, a potrebno je povećati ulogu u sadržajnom smislu, u razlozima za čitanje, te uživanju u čitanju. Djeci se tako mora omogućiti pristup brojnim sadržajima, s naglaskom na njihovu samostalnost pri odabiru i stvaranju mišljenja o pročitanom. Školski knjižničar će sve navedene aktivnosti provoditi s različitim profilima učenika, pa je stoga bitno uzeti u obzir razlike među njima. Tako će neki brzo ovladati vještinom čitanja s razumijevanjem, dok će drugi imati poteškoća kako s čitanjem (moguća disleksija), tako i s razumijevanjem.

Najbolje vrijeme za upoznavanje učenika prvih razreda s knjižnicom bilo bi drugo polugodište, jer do tada su učenici naučeni osnovama čitanja. Usađivanje navike čitanja od presudne je važnosti za učenike prvih razreda. Većina djece vjerojatno poznaje knjigu i prije samog upoznavanja sa školskim knjižničarem, no postoje i oni koji se u prvom razredu po prvi puta zaista susreću s njezinim osobinama. Tako u prvom razredu započinje proces upoznavanja djece s knjigom, te ih je na početku potrebno zainteresirati, te motivirati za slušanje i sudjelovanje. Kreće se od osnova, upoznavanja s prostorom knjižnice, pravilima lijepog ponašanja, održavanjem reda i čistoće i pregledom knjiga na policama. Školski knjižničar prije svega djecu mora informirati o vanjskom izgledu knjige, kako s njome postupati, kako ju pravilno držati, kako ju pravilno odložiti i sl. Bitno je na početku pojasniti ovakve osnove, jer pravilno korištenje knjižnom građom iznimno je važno u njihovu daljnjem obrazovanju i korištenju knjižnicom. Nadalje, učenike je potrebno upoznati s načinom kako su knjige posložene na policama, dakle, s kategorijama i oznakama, kako

³⁶ Usp. Miljković, Dubravka; Rijavec, Majda; Vlahović - Štetić Vesna; Vizek - Vidović, Vlasta. Psihologija obrazovanja, Zagreb: IEP: VERN, 2014. Str. 223-225.

³⁷ Čudina-Obradović, Mira. Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja: priručnik. Zagreb: Golden marketing, 2014. Str. 255.

bi se kasnije sami mogli nesmetano koristiti knjižničnom građom. Nakon toga, da bi se naučili pravilnom čitanju knjige, potrebno je upoznati ih s glavnim dijelovima knjige, odnosno, s koricama, hrbatom i knjižnim blokom. Potrebno je istaknuti im gdje se nalazi naslov, kako bi znali odabrati knjigu. Učenici se upoznaju i s ostalim knjižnim fondom, osobito časopisima, koji im za početak mogu biti najzanimljiviji. Važno je napomenuti da je velika zadaća školskog knjižničara prepoznati interes učenika, te preporučiti knjigu za koju smatra da će mu biti zanimljiva. Obično se smatra, kako ističu Tatjana Blažeković i Branka Furlan, da bi i druga preporučena knjiga trebala biti istog predmetnog sadržaja, a tek bi treća knjiga pa nadalje, trebale biti neke druge tematike.³⁸

Jedan od bitnih čimbenika pri motivacijskom procesu je i slobodno čitanje. Slobodnim čitanjem se započinje u prvom razredu, a posebice je od značaja čitanje naglas. U svom radu „Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum” Biserka Šušnjić ističe da “već od početka školovanja učenici se potiču na čitanje, razvijanje čitačkih vještina i čitateljskih navika (prepričavanje, pisanje, dramatizacija, pjevanje, crtanje). Ostvarenjem ovih aktivnosti učenici shvaćaju važnost čitanja u svakodnevnom životu i u učenju jer na taj način bogate svoj rječnik i razvijaju pisanu i govornu komunikaciju.”³⁹ Vidljiva je korelacija čitanja naglas i čitanja s razumijevanjem s određenim nastavnim sadržajima, odnosno, sa školskim predmetima. Stoga je uloga školske knjižnice u nastavnom procesu bitna te prepoznata od strane mnogih koji u tom nastavnom procesu sudjeluju. Pričanje priča naglas od strane školskih knjižničara uglavnom se provodi u prva četiri razreda osnovne škole, a riječ je o pomno odabranim djelima, koja će djeci biti kako edukativna i poučna, tako i zabavna. Uglavnom su to poznata djela iz dječje književnosti, a nerijetko su to i lektirna djela. Kako je u školskim knjižnicama uglavnom stavljen naglasak na obveznu lektiru, zadaća školskih knjižničara je ta da lektiru predstave na kreativan i originalan način. To mogu postići kroz interaktivne radionice na kojima se učenicima daju određeni zadaci, na kojoj mogu dati svoj osvrt i mišljenje o pročitanoj. Obveznu lektiru, posebice onu koja datira iz dalje prošlosti, potrebno je modernizirati, odnosno, učiniti ju razumljivijom i pristupačnijom današnjoj mladeži. Kada govorimo o čitanju u slobodno vrijeme, djeci bi trebalo dati na izbor koje knjige će čitati. Uloga je školskih knjižničara da djeci preporuča knjige za čitanje, da razgovaraju o pročitanoj, te ih motiviraju za daljnje čitanje.

³⁸ Usp. Blažeković, Tatjana; Furlan, Branka. Knjižnica osnovne škole. Ponovljeno i prerađeno izd. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993. Str. 25.

³⁹ Šušnjić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum. // Senjski zbornik 36, 1(2009), str. 41.

Gledajući tako kroz razredne odjele, za prvi razred osnovne škole, kao što je već spomenuto, ključan je niz zanimljivih i edukativno-motivacijskih aktivnosti, pri čemu se knjižničari trude djeci prikazati prostor knjižnice kao mjesto susreta, druženja, topline i ljubavi, te im pomažu razviti književni ukus. Za drugi razred osnovne škole, radionice bi trebale biti usmjerene na razvijanje interesa učenika za korištenje knjižničnog fonda, na razvijanje motivacije za čitanje i preporučavanje, te na razvijanje čitateljske kulture i kulture ponašanja s knjigom. U trećem razredu osnovne škole učenicima bi se trebala objasniti razlika između zabavne i poučne literature, usvajaju se pojmovi pisac, književnik, ilustrator, nakladnik, prevoditelj, izdanje..., razvija se ljubav prema čitanju, te se upoznaje s procesom nastanka knjige. Kroz radionice u četvrtom razredu osnovne škole učenici se upućuju na čitanje pojedinih vrsta literature, osposobljava ih se za služenje referentnom zbirkom, radi se na razvitku njihovih čitateljskih sposobnosti, te na snalaženju i upotrebi izvora informacija i znanja. U petom razredu osnovne škole, školski knjižničar ispituje interes učenika za knjigu, upoznaje ih s knjižničnim poslovanjem, osposobljava ih za korištenje audiovizualne građe, upoznaje ih s vrstama kataloga, te im pomaže u aktivnom provođenju slobodnog vremena. U šestom razredu osnovne škole učenike se informira o važnosti izvora informacija i znanja u učenju i svakodnevnom životu, zatim o povezanosti školske knjižnice s drugim knjižnicama, uči ih se o dijelovima knjige i sudionicima u nastanku, te ih se osposobljava za samostalnu upotrebu kataloga. U sedmom razredu osnovne škole produbljuje se učeničko znanje pri služenju katalogom, usvajaju se osnovna pravila pri pisanju referata na zadanu temu, poučava ih se osnovama za služenje bibliografijama, te osnovama informacijske pismenosti. U osmom razredu učenike se u potpunosti osposobljava na samostalno korištenje knjižničnih izvora, upućuje ih se u poslovanje drugih knjižnica, potiče ih se na upotrebu različitih izvora informacija, znanja i medija, te na samostalnu upotrebu različitih vrsta priručnika.⁴⁰

Danas je uloga školskih knjižničara posebice važna, jer u digitaliziranom-informatičkom dobu poticanje mladih na čitanje je poseban izazov. Kako uopće odigrati toliko bitnu, možda i presudnu ulogu u razvoju čitalačkih navika kod djece? Prije svega, učenicima je potrebno osigurati i ponuditi niz aktivnosti kroz koje će se razvijati njihova samopercepcija. Na taj način učenici mogu stvoriti pozitivno mišljenje o samima sebi, a pritom i o određenoj temi. Svaki školski knjižničar, ovisno o mogućnostima, želji i volji, organizira i odabire prikladne aktivnosti za provođenje svojih

⁴⁰ Usp. Lovrinčević, Jasmina; Kovačević, Dinka; Lasić – Lazić, Jadranka; Banek – Zorica, Mihaela. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, 2005. Str. 128.-157.

aktivnosti namijenjenih razvoju čitalačkih navika. Najčešći oblik aktivnosti su radionice, koje se obavljaju u suradnji s predmetnim nastavnicima, a o kojima će, kao što je već spomenuto, biti opširnije riječi u poglavljima koja slijede. Naposljetku, treba reći da je školski knjižničar svoju ulogu u poticanju i razvoju čitalačkih vještina i navika u potpunosti ispunio tek kada je razvio naviku dolaženja učenika u školsku knjižnicu u njihovo slobodno vrijeme, odnosno kada je uspio razviti kulturu čitanja kod učenika, misleći pritom na kontinuirano čitanje uz bilješke o pročitanoj, čitanje raznovrsne literature te pravilnu uporabu knjižnog fonda.”⁴¹

4. Primjer školske knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman" u Belom Manastiru: istraživanje

4.1. Knjižnica OŠ „Dr. Franjo Tuđman”

Školska knjižnica OŠ “Dr. Franjo Tuđman”, jedine osnovne škole u Belom Manastiru, datira još iz davne 1958. godine, od samog osnutka škole. Prvotna lokacija školske knjižnice nalazila se na samom ulazu u školu, gdje je ostala sve do 2010. godine, kada se zbog nedovoljno mjesta za novu građu seli na prvi kat, gdje djeluje i danas. Na mjestu voditelja knjižnice su se do 1999. godine, od kada je u knjižnici zaposlena Darija Klaričić-Veg, diplomirana knjižničarka, u zvanju knjižničara savjetnika, izmijenile dvije osobe. U svojim počecima, knjižnica je posjedovala manji broj građe, oko 400 jedinica, i to isključivo lektirnih naslova. Današnje stanje knjižničnog fonda možemo ocijeniti kao vrlo dobro. Dobru opremljenost i bogat knjižni fond knjižnica ostvaruje dobivanjem donacija vlade Japana u iznosu od 86.000, 00 kuna, nakon čega se kreće u nabavu potpunih lektirnih izdanja i referentne literature. Knjižnica tako trenutno posjeduje 6852 knjižne jedinice. Građa koju knjižnica posjeduje, kao što je slučaj i kod većine školskih knjižnica, se pretežito odnosi na lektirna izdanja, no posjeduje i druge knjige. Knjižnica tako posjeduje čak

⁴¹ Kovačević, D. Školska knjižnica i dječji odjel gradske knjižnice. // Knjižničarstvo: Glasnik društva knjižničara Slavonije i Baranje 2, 2 (1998), str. 23.

422 knjižne jedinice koje nisu na popisu lektire. Za učenike posebnih odjela dostupna je i audio-vizualna građa. Od računalne opreme učenici na raspolaganju imaju jedno računalo, s pristupom internetu i knjižničnom katalogu. Što se tiče serijskih publikacija, od školskih časopisa učenici na raspolaganju imaju *Drvo znanja*, *Modru lastu*, *Radost*, *Smib*, *Čovjek i svemir*, *Moj planet* i *Prvi izbor*, dok učitelji mogu izabrati između *Školskih novina*, *Vijenca*, *Hrvatske lađe*, *Buga*, *Olimpa*, *Unikata* i *Matka*. Od oko trenutno 600 učenika škole, u knjižnicu dolazi oko 540 aktivnih korisnika, uključujući učitelje i nastavnike. Iz navedenih je podataka vidljivo da se knjižnica, kao jedina školska knjižnica u Belom Manastiru, može pohvaliti lijepom uređenosti, dostatnom građom, te dobrim priljevom korisnika. Iz toga će razloga upravo ona poslužiti kao primjer na kojem ćemo ustanoviti ulogu školskih knjižnica u unapređivanju odgojno-obrazovnih procesa unutar škole te nam dati uvid u to na koje načine izravno utječe na poticanje čitalačkih navika kod učenika.

4.2. Metodologija istraživanja

U istraživačkom dijelu ovog rada, korištene su sljedeće metode istraživačkog procesa: uvid u Godišnji plan rada odabrane školske knjižnice, intervju s voditeljicom knjižnice, promatranje i sudjelovanje u radionicama organiziranim u školskoj knjižnici te istraživanje posjećenosti knjižnice tijekom jednog tjedna metodom promatranja.

4.2.1 Primjer Godišnjeg plana školske knjižnice

Godišnji plan knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman", sastavljen početkom rujna 2014. godine, odnosi se na vremensko razdoblje od rujna do lipnja školske godine 2014./15. Plan, koji je sastavila knjižničarka Darija Klaričić-Veg, izrađen je u skladu s nastavnim kurikulumom te važećim pravilnicima, zakonima, standardima i smjernicama o kojima je bilo riječ na početku ovog diplomskog rada. Godišnji plan sastavljen je po mjesecima, a unutar svakog mjeseca nalazi se po pet segmenata, unutar kojih su definirane aktivnosti. Definirani segmenti odnose se na planiranje i programiranje rada, pedagoški rad s korisnicima, informacijsku djelatnost, stručnu djelatnost, te kulturnu i javnu djelatnost, izuzev mjeseca rujna gdje se peta stavka odnosi na stručno usavršavanje, a ne na kulturnu i javnu djelatnost. Godišnji plan rada iznova se sastavlja svake

godine, a ono što je bitno za naglasiti je svakako činjenica da pri samom izvođenju godišnjeg plana uvijek može doći do blagih pomaka, odnosno, moguće je da određene aktivnosti budu prebačene na drugi tjedan i/ili mjesec. Isto tako, uvijek je moguće dodavanje novih aktivnosti i radionica, po potrebi i/ili preporuci stručnih suradnika unutar ili izvan školske ustanove. Time samo potvrđujemo i naglašavamo važnost kvalitetne stručne suradnje, ali i fleksibilnost, dostupnost, spremnost na izazove i otvorenost školskih knjižničara. U nastavku donosimo pregled godišnjeg plana školske knjižnice OŠ "Dr. Franjo Tuđman".

Godišnjim je planom u mjesecu rujnu predviđena pomoć učiteljima pri planiranju lektire, planiranje programa za kulturnu i javnu djelatnost, kupnja novih lektirnih naslova i narudžba časopisa za školsku knjižnicu. U dijelu koji se odnosi na pedagoški rad s korisnicima, nalazi se posudba knjižnog fonda, pripremanje projekata i dogovaranje. Što se tiče informacijske djelatnosti, predviđeno je prezentiranje izvora informacija i upoznavanje učenika s novim časopisima i knjigama. Za područje rada koje se odnosi na stručnu djelatnost predviđena je organizacija i vođenje rada u knjižnici, nabava knjižnog fonda i ostale informacijske građe, stručna obrada nove građe, izrada novih iskaznica i kataloških listića nove građe, te informatizacija knjižnog fonda – Metel. U područje stručnog usavršavanja spada priprema predavanja za učitelje.

Godišnjim je planom u mjesecu listopadu predviđeno prezentiranje projekta „Čitajmo mi, u obitelji svi“ roditeljima, učiteljima i učenicima trećih razreda, te suradnja s učiteljicom prvog razreda prigodom obilježavanja Dana kruha (17. listopada). Za dio koji se odnosi na pedagoški rad s korisnicima, osim posudbe knjižnog fonda koja se odnosi na učenike svih uzrasta, za učenike prvog razreda predviđeno je upoznavanje sa školskom knjižnicom i njezinim osobinama (vrsta građe koju posjeduje, pravila ponašanja i rukovanja s knjigama itd.) te nakon toga posjet Gradskoj knjižnici. Za učenike četvrtog razreda predviđena je radionica o uporabi enciklopedija, na kojoj će imati priliku na zadane teme pronaći željene informacije. Za učenike od drugog razreda pa nadalje bit će održana predavanja koja se odnose na informacijsku pismenost. Nadalje, što se tiče informacijske djelatnosti, predviđeno je prezentiranje izvora informacija, informiranje korisnika o novim knjigama i časopisima, korisnički upiti, razne obavijesti i obilježavanje Međunarodnog dana školskih knjižnica (22. listopada). Za područje stručne djelatnosti je predviđena organizacija i vođenje rada u knjižnici, nabava knjižnog fonda i ostale informacijske građe, stručna obrada nove građe, izrada novih iskaznica i kataloških listića nove građe, te uvođenje informatizacije u

knjižnicu (računalni program Metel). Na područje kulturne i javne djelatnosti vidljiva je priprema za projekt „Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige”.

Godišnjim je planom za mjesec studeni predviđeno upoznavanje učenika trećeg razreda s putem koji knjiga prolazi od autora do čitatelja. Za učenike četvrtog razreda predviđena je radionica u sklopu koje se planira obraditi multimedijalna lektira “Šuma striborova”, autorice Ivane Brlić Mažuranić. Od projekata se planira prezentirati “Radionica kreativnog pisanja i ilustriranja”, s tematikom digitalnog prikaza knjiga na web stranici škole. Vidljivo je kontinuirano provođenje informacijske pismenosti. Predviđene aktivnosti za područje informacijske djelatnosti i ovaj se mjesec odnose na prezentiranje izvora informacija, informiranje korisnika o novim knjigama i časopisima, korisničke upite i razne obavijesti, dok pod područje stručne djelatnosti i dalje traje uvođenje informatizacije u knjižnicu. Naposljetku, za područje kulturne i javne djelatnosti, predviđen je posjet Gradskoj knjižnici povodom obilježavanja “Mjeseca knjige” (15.listopada - 15.studenog) s tim da je posjet namijenjen za razrede koji pokažu interes za to.

Godišnjim je planom za mjesec prosinac pod planiranjem i programiranjem rada predviđeno prisustovanje Županijskom stručnom vijeću knjižničara. U dijelu koji se tiče pedagoškog rada s korisnicima, osim uobičajene radnje poput posudbe knjižnog fonda, pronalazimo vođenje evidencije knjiga koje nisu vraćene, slanje opomena korisnicima, vođenje projektnog rada za treći razred pod naslovom „Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige“, te “Božićno čudo”, radionicu za prve razrede. Za područje informacijske djelatnosti predviđene su aktivnosti poput odgovaranja na korisničke upite, davanje raznih obavijesti, te izložba novih naslova lektirne i pedagoško-psihološke literature. Pod područjem stručne djelatnosti i dalje je vidljiva informatizacija knjižnice, dok je za područje kulturne i javne djelatnosti predviđena reorganizacija smještaja knjižnog fonda i uređenje knjižničkog prostora.

Godišnjim je planom za mjesec siječanj pod planiranjem i programiranjem rada predviđen komisijski uvid u rad pripravnice. Za područje pedagoškog rada s korisnicima, osim uobičajene posudbe knjižnog fonda, nastavlja se izvođenje projekata “Čitajmo mi, u obitelji svi” i “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige”. Učenicima drugog razreda kroz radionicu se planira prezentirati lektira na drugačiji način, a riječ je o knjizi “Snježna kraljica” autora Hansa Cristiana Andersena. Učenike četvrtog razreda planiranom radionicom namjerava se upoznati s referentnom zbirkom, te ih naučiti kako pravilno pronaći i primijeniti informacije. Područje informacijske djelatnosti odnosi se na odgovaranje na korisničke upite. Područje stručne djelatnosti i dalje se

sastoji od uvođenja informatizacije knjižnice, dok je pod područjem kulturne i javne djelatnosti vidljiva organizacija međuopćinskog Lidrana (literarno, novinarsko i dramsko-scensko stvaralaštvo učenika).

Godišnjim je planom za mjesec veljača pod planiranjem i programiranjem rada predviđena pomoć i mentorstvo pripravnici. Pod područjem pedagoškog rada planira se nastavak provođenja radionice koja se odnosi na lektiru "Snježna kraljica", namijenjene drugom razredu, a i nadalje se kontinuirano provode projekti "Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige" i "Čitajmo mi, u obitelji svi". Planirano je provođenje još jedne radionice namijenjene drugim razredima, a tema radionice je lektira "Poštarska bajka", autora Karela Čapeka. Za učenike šestog razreda predviđena je radionica naziva "Put do informacije", kroz koju će imati priliku saznati kako i iz kojih izvora pronaći željene informacije. Pod informacijskom djelatnošću vidljivo je odgovaranje na razne korisničke upite, razne obavijesti, prezentacija literature šaljivog sadržaja, karneval i organizacija druženja povodom Valentinova (14.veljače). Za područje stručne djelatnosti i za ovaj mjesec predviđena je stručna obrada nove građe i uvođenje informatizacije u knjižnicu, dok je za područje kulturne i javne djelatnosti, predviđeno podnošenje izvješća s organizacije Lidrana.

Godišnjim je planom za mjesec ožujak za učenike osmih razreda predviđena radionica kroz koju će učenici nadograditi svoje znanje o upotrebi enciklopedija, te će ujedno saznati nešto više o pisanju eseja. Primjetno je daljnje provođenje projekata "Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige" i "Čitajmo mi, u obitelji svi". Za područje informacijske djelatnosti i dalje su primjetne aktivnosti poput primanja korisničkih upita i raznih obavijesti. Primjetno je daljnje uvođenje informatizacije knjižnice te stručna obrada nove građe. U polju kulturne i javne djelatnosti vidljiva je planirana prezentacija projekta „Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige“ i planiranje svečanosti povodom Dana škole (25.svibnja).

Godišnjim je planom za mjesec travanj u korelaciji sa zdravstvenim odgojom, predviđena radionica na temu "Svađanje i ogovaranje", namijenjena učenicima sedmog razreda. Povodom obilježavanja "Dana planeta Zemlje" i "Dana dječje knjige" (22.travnja), s učenicima prvog razreda planirana je radionica na kojoj će se obraditi lektira "Plesna haljina žutog maslačka". Projekt "Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige" se privodi kraju, a planira se početak organizacije manifestacije "Noć knjige". Ostala područja (stručna djelatnost, kulturna i javna djelatnost) se ne razlikuju u odnosu na prethodne mjesece.

Godišnjim je planom za mjesec svibanj za učenike drugog razreda predviđen posjet školskoj knjižnici i radionica na kojoj će im biti prezentirana i pojašnjena razlika između kratkih priča, basni i bajki, pojasnit će im se dijelovi knjige, te će se “provjeriti” njihovo snalaženje građom. I dalje se kontinuirano provodi informacijska pismenost. Kako se u mjesecu svibnju školska godina bliži kraju, planirano je vođenje evidencije knjiga koje nisu vraćene i slanje opomena korisnicima. Učenici sedmih i osmih razreda moći će prisustovati radionici na kojoj će biti riječi o pritisku vršnjaka. Informatizacija knjižnice se i dalje kontinuirano provodi, dok u polju kulturne i javne djelatnosti primjećujemo izložbu učeničkih radova s projekata (“Čitajmo mi, u obitelji svi” i “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” i završne pripreme povodom “Dana škole.”

Godišnjim je planom za mjesec lipanj, osim aktivnosti koje možemo vidjeti i u prethodnim mjesecima, poput posudbe knjižnog fonda, odgovaranja na korisničke upite, informatizacija knjižnice itd., predviđena radionica za učenike šestog razreda u okviru provođenja informacijske pismenosti. Vidljivo je i zaprimanje novih te otpis dotrajalih knjiga, pronalaženje literature za osobno i stručno usavršavanje, uređenje knjižničnog prostora te kurikularno planiranje sljedeće školske godine.

Zaključno, možemo primijetiti da je kroz navedeni Godišnji plan najveći naglasak aktivnosti stavljen na promicanje kulture čitanja i poticanje stvaranja čitalačkih navika, pa je sukladno time, predviđen velik broj raznovrsnih radionica. Vidljiva je uključenost u međuškolske projekte, kao što su “Čitajmo mi, u obitelji svi”, “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” i “Moja prva knjiga”, o kojima će, kao i o ostalim radionicama, više riječi biti u idućem potpoglavlju. Knjižnica nam je posebno zanimljiva radi provođenja radionica na kojima se lektire obrađuju na drugačiji način, korištenjem multimedijских sadržaja. Vidljiva je pojačana suradnja između knjižničara i učitelja od prvog do četvrtog razreda, dok su učenici od petog razreda pa naviše, u knjižničnim aktivnostima uglavnom sudjelovali zahvaljujući suradnji između školske knjižničarke i nastavnika zdravstvenog odgoja. Smatramo opravdanom činjenicu da je Godišnji plan prvotno usmjeren na učenike od prvog do četvrtog razreda, jer za njih je proces motivacije za čitanjem i dolaženjem u knjižnicu posebno bitan, s obzirom na to da se kao čitatelji i korisnici knjižnice tek razvijaju i stvaraju svoje kritičke stavove i ukus. Tako je pri ovom procesu bitna i vanjska suradnja, odnosno suradnja s Gradskom knjižnicom, gdje učenici odlaze pod vodstvom školske knjižničarke. Dakle, dalo bi se zaključiti da je ovo dobar primjer Godišnjeg plana, s tim da bi bilo poželjno

učenike viših razreda (od petog do osmog) također dovesti u knjižnicu malo češće, i recimo, s njima obraditi lektiru na drugačiji način, što bi im, pretpostavljamo, bilo zanimljivije od već uobičajene obrade lektire u učionici.

4.2.2. Izvješća s radionica

U knjižnici je u školskoj godini 2014./15. provedena sveukupno 31 odgojno-obrazovna radionica, kao što je prvotno i bilo isplanirano prema Godišnjem planu rada. Aktivnosti su pojašnjene u nastavku, kroz mjesece, počevši od listopada, pri čemu treba naglasiti da smo osobno sudjelovali na dvije radionice (radionice koje se odnose na lektire “Poštarska bajka” i “Plesna haljina žutog maslačka”), a o jednoj od njih, radionici vezanoj uz lektiru “Poštarska bajka”, kasnije donosimo i kompletan izvještaj.

Prva odgojno-obrazovna radionica u nizu bila je namijenjena učenicima prvih razreda. Provedena je sredinom listopada, a namjera je prije svega bila upoznati ih s prostorijom knjižnice i njezinom voditeljicom, predstaviti knjižnicu kao mjesto susreta, druženja, zabave i učenja. Učenici su se upoznali i s osnovnim pojmovima poput knjige, slikovnice, posudbe i vraćanja građe. U sklopu treće radionice, također namijenjene učenicima prvog razreda, pod vodstvom voditeljice školske knjižnice, organizirano je druženje u Gradskoj knjižnici Beli Manastir. Učenici su se tako upoznali s knjižničnom građom, dobili članske iskaznice, te naučili osnovne razlike između školske i gradske knjižnice. Ovim primjerom možemo vidjeti važnost stručne suradnje između različitog tipa knjižnica (školske i gradske), kojima se izravno utječe na promicanje čitanja kod mladih. Povodom obilježavanja “Dana kruha” (17. listopada), u suradnji s učiteljicama prvog razreda, učenici su na radionici crtali prigodne motive, poput kruha, peciva i žita te su imali priliku pogledati predstavu koju su im pripremili učenici petih razreda. Obilježavanjem Međunarodnog dana školskih knjižnica (22. listopada) ostvarena je suradnja s vjeroučiteljima, te su provedene dvije edukativne radionice. Tako je radionica namijenjena učenicima petih razreda bila orijentirana na učenje glagoljice te je bilo govora o povijesti knjige, dok je radionica namijenjena učenicima drugih razreda bila orijentirana na čitanje dijelova iz Biblije, nakon čega je uslijedio razgovor o pročitanoj. S područja radionica namijenjenih promicanju i stvaranju čitalačkih navika, prezentirana su tri projekta. Prvi projekt je projekt “Čitajmo mi, u obitelji svi”, koji je osmišljen po

načelu „putovanja“ knjižnične naprtnjače od jednog do drugog učenika trećih razreda. Svakog petka se odabire jedan od učenika koji nosi knjižničnu naprtnjaču doma u obitelj. Knjižnična naprtnjača gostuje u obitelji učenika pet dana, te se u njoj nalazi osam zanimljivih knjiga iz različitih područja, namijenjenih svim članovima obitelji. Cilj projekta je obiteljsko čitanje knjiga, odnosno da roditelji čitajući pred djecom, pokažu užitek u tom procesu i time motiviraju djecu da i sama čitaju. Idući projekt, “Moja prva knjiga”, je kreativno-stvaralački projekt koji potiče i ohrabruje djecu i daje im mogućnost da izraze maštovitost i talente te razviju svoje umjetničke potencijale. Namijenjen je učenicima od drugog do četvrtog razreda, a provodi se unutar školske knjižnice. Treći predstavljani projekt pod nazivom “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” namijenjen je učenicima četvrtih razreda. Cilj projekta je doživjeti školsku knjižnicu kao multimedijalni centar koji u svojim arhivima čuva i knjige koje nam svjedoče o povijesti naše i strane dječje i ostalih književnosti. Također, namjera je razvijati vještinu čitanja s razumijevanjem i povezivanje usvojenih pojmova iz pročitanih naslova.

U studenom su učenici četvrtih razreda prisustvovali radionici koja se odnosila na lekturu “Šuma striborova”, autorice Ivane Brlić Mažuranić. Radionica je bila osmišljena tako da se učenicima na nov i kreativan način, korištenjem powerpoint prezentacija te rješavanjem popratnih zadataka, prikaže multimedijaska lektira. Povodom Mjeseca knjige (15.listopad - 15.studeni), učenici drugih i trećih razreda pod vodstvom učiteljica i školske knjižničarke zaputili su se u Gradsku knjižnicu te sudjelovali na edukativnim i zanimljivim događanjima. Cilj posjete bio je osvijestiti i podsjetiti na važnost redovitog čitanja. U sklopu provođenja informacijske pismenosti, učenici drugih razreda su imali priliku sudjelovati i na radionici “Upoznajmo Ivanu Brlić Mažuranić”. Od projekata je predstavljen novi projekt pod nazivom “Radionica kreativnog pisanja i ilustriranja”, a odnosi se na digitalni prikaz knjiga na web stranicama škole. U sklopu projekta “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige”, na kojima su se čitali prikladni naslovi, bilo je govora i o “Međunarodnom danu tolerancije” (16. studenog) te “Međunarodnom danu prava djeteta” (20. studenog) .

U prosincu je održana prigodna radionica pod nazivom “Božićno čudo”, koja je osmišljena kao pričaonica za prve razrede. Učenici su tako imali priliku uz ples, pjesmu, druženje i zakusku, prepričati svoje božićne dogodovštine, a bilo je i likovnog izražavanja. Cilj radionice bio je ukazati učenicima da je knjižnica mjesto zabave i druženja. Kroz projekt “Čitajmo zajedno, čitajmo

zaboravljene knjige” izrađivane su prigodne čestitke sa značajnim porukama, vezanim uz sam projekt.

U siječnju su se učenici četvrtog razreda pobliže upoznali s referentnom zbirkom i načinima njezine upotrebe. Cilj radionice bio je saznati kako pronaći i koristiti informaciju. Učenici drugih razreda sudjelovali su na radionici vezanoj uz lekturu “Snježna kraljica”, autora Hansa Christiana Andersena. Radionica je bila realizirana uz multimedijско predstavlanje lektire, na sličan način kao što je u prethodnom mjesecu bila održana radionica vezana uz lekturu “Šuma striborova”. Kroz projekt “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” predstavljeni su naslovi knjiga vezani uz tematiku zime, dok su na radionici u sklopu projekta “Čitajmo mi, u obitelji svi”, učenici čitali svoje dnevnikе aktivnosti, koje vode tijekom sudjelovanja na projektu.

U veljači su održane dvije multimedijске radionice obveznih lektira - drugi dio radionice “Snježna kraljica”, koja se održala u prethodnom mjesecu, te radionica “Poštarska bajka”. Obje radionice bile su namijenjene učenicima drugih razreda. S obzirom na to da smo prisustvovali na radionici lektire “Poštarska bajka”, kompletan izvještaj se nalazi u nastavku rada, nakon razrade radionica po mjesecima. Za učenike šestih razreda održana je radionica “Put do informacije” s ciljem odabira pravilnog načina rada pri pretraživanju informacija. Kroz projekt “Čitajmo mi, u obitelji svi” učenici su i ovaj put na radionici čitali svoje dnevnikе aktivnosti. Glavne aktivnosti vezane uz projekt “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” bile su pisanje poruka s lijepim gestama, razmjena poruka među školama koje sudjeluju u projektu, čitanje knjiga tematike vezane uz ljubav i prijateljstvo te posebna karnevalska radionica.

U ožujku, za učenike osmog razreda organizirana je radionica s ciljem pronalaženja izvora informacija isključivo kroz korištenje enciklopedija. I ovaj mjesec, kroz projekt “Čitajmo mi, u obitelji svi”, učenici su na radionici čitali svoje dnevnikе aktivnosti. Kroz radionicu u sklopu projekta “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige”, učenici su povodom obilježavanja “Svjetskog dana oralnog zdravlja” (20. ožujka), “Dana vode” (22. ožujka), “Međunarodnog dana hrvatske knjige” (2. travnja) i “Dana planete Zemlje” (22. travnja), razgovarali o navedenom i čitali prikladne naslove. Provedeno je još jedno multimedijско predstavlanje lektire, i to za učenike prvih razreda. Riječ je bila o lektiri “Plesna haljina žutog maslačka”, autorice Sunčane Škrinjarić.

U travnju su projekti “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige”, “Čitajmo mi, u obitelji svi” i “Moja prva knjiga” privedeni kraju. Nakon završetka, prikupljaju se i obrađuju rezultati rada. Zanimljiva manifestacija koja se ovaj mjesec organizirala u knjižnici je i radionica

posvećena “Noći knjige”, s kratkim predstavama, recitacijama i čitanjem iz odabranih knjižnih naslova. Za učenike petih i šestih razreda provedena je radionica u korelaciji sa zdravstvenim odgojom, vezana uz svađanje i ogovaranje. Cilj radionice bio je osvijestiti učenike o bespotrebnim izljevima agresije, ružnih riječi i ostalog što dovodi do sukoba, naučiti ih toleranciji, empatiji i poštivanju razlika kod drugih.

U svibnju, zadnjem mjesecu provođenja radionica, organizirana je radionica pod nazivom “Pritisak vršnjaka”, namijenjena učenicima sedmih i osmih razreda. Učenici su kroz ovu radionicu bili stavljeni u hipotetske situacije, u kojima su trebali “pravilno” odreagirati. O tome što je zapravo pravilno i kako to znati, međusobno su dolazili do zaključka. Na zadnjoj radionici ove školske godine učenici drugog razreda su se naučili samostalno orijentirati u prostoriji knjižnice, te su ustanovili razlike između kratkih priča, knjiga i bajki.

Zaključno, kako navodi voditeljica knjižnice, sve su radionice uspješno izrealizirane. Kod većine radionica naglasak je stavljen na stvaranje i razvitak čitalačkih navika. Primjeri za to su tri projekta “Čitajmo mi, u obitelji svi” i “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” i “Moja prva knjiga”, te radionice koje se odnose na provođenje lektira na drugačiji način. Riječ je o hvalevrijednim projektima, čiji su ciljevi razvijanje vještine čitanja s razumijevanjem i povezivanje usvojenih pojmova iz pročitanih naslova, razvijanje svijesti o važnosti školske knjižnice u očuvanju kulturnog blaga, razvijanje kreativnosti i kritičkog mišljenja, stjecanje znanja o kvalitetnom odabiru izvora informacija, te poticanje svih članova obitelji na čitanje. Lektirne radionice se u dogovoru s učiteljicom/učiteljem organiziraju zato da bi učenici dobili želju pročitati knjigu i doživjeli čitanje kao radost, a ne kao obvezu, te im se predstavljaju lektirni naslovi s kreativnim, inovativnim i vrlo zanimljivim pristupom, korištenjem powerpoint prezentacija, glazbe i skupnim rješavanjem zadataka. Jedina zamjerka vezana uz spomenuto, bila bi ta što se radionice istog principa ne organiziraju i za učenike viših razreda, od petog pa nadalje. Provođenje informacijske pismenosti u školskoj knjižnici također je vrijedno spomena, a odnosi se na upotrebu enciklopedija, serijskih publikacija, knjiga i audio-vizualne građe. Učenike se podučava kako pravilno pronaći i primjenjivati informacije, koje su razlike između različitih vrsta publikacija, kako koristiti kazalo i sadržaj itd. Radionice koje su organizirane u suradnji s nastavnikom zdravstvenog odgoja uglavnom su na emotivnoj razini, a riječ je o radionicama “Svađanje i ogovaranje” i “Pritisak vršnjaka”, te su namijenjene učenicima od šestog razreda naviše. Možemo reći da su provedene radionice dobro osmišljene, aktualiziraju problematiku mladih danas, te im mogu pomoći

savjetujući ih te potičući na razumijevanje i toleranciju. Smatramo da je školska knjižnica OŠ “Dr. Franjo Tuđman” uspješna pri realizaciji svih navedenih sadržaja te može poslužiti kao dobar primjer drugima.

U svrhu ovog istraživanja sudjelovali smo, kao što je već spomenuto, na multimedijskoj radionici “Poštarska bajka”, koja je održana u veljači ove godine u prostoriji školske knjižnice. Riječ je o obveznoj lektiri za učenike prvih razreda osnovnih škola. Radionica je osmišljena tako da lektiru predstavi na drugačiji način, intrigirajući maštu učenika i potičući ih na interakciju. Na radionici je sudjelovalo 24 učenika. Bili su podjeljeni u pet skupina, po pet i četiri učenika. Učenici su sjedili u krugu, okrenuti jedni prema drugima. Prije dolaska u školsku knjižnicu svi su učenici trebali pročitati spomenutu lektiru, te je cilj radionice bio pojašnjenje, provjera i razumijevanje pročitano. Nakon što se na početku ustanovilo da su svi učenici lektiru pročitali, o lektiri se kratko porazgovaralo, iznosila su se vlastita mišljenja i impresije o pročitano. Učenicima su potom podijeljeni bijeli papiri A4 formata na kojima je s jedne strane bilo napisano “DA”, a s druge “NE”. Pojašnjeno im je da će gledati prezentaciju koja se sastoji od niza tvrdnji i pitanja, s tim da su se tvrdnje nalazile unutar tri seta (prva dva seta sastojala su se od deset, a treći set od osam pitanja), a njihov je zadatak bio da o njima promisle i točno odgovore, podižući, u slučaju tvrdnji, dodijeljeni papir s adekvatnim odgovorom – “DA” ili “NE”, te, u slučaju pitanja, podizanjem ruke i odabirom ponuđenih odgovora pod a, b ili c. Zabavne animacije, zvučni efekti odobravanja i pohvale te šaljivi sadržaji učenicima su bili jako zanimljivi, pa se knjižnicom za vrijeme trajanja radionice širio smijeh i vladala je dobra atmosfera. U prvom setu od deset pitanja, bile su općenite tvrdnje vezane uz bajku poput: “Bajku je napisao H.C.Andersen.”, “U pošti žive patuljci.”, “Glavni lik u bajci je Kolbaba.”, itd., od kojih su neke tvrdnje bile točne, a neke netočne. Većina učenika je prepoznala točne odgovore. U drugom setu od deset pitanja, učenici su nakon pročitane tvrdnje/pitanja dizali ruke u zrak, te odabrali jedan od tri ponuđena odgovora pod a, b ili c. Pitanja su bila malo detaljnija. Primjerice, kod tvrdnje “Francek je platio poštaru kaznu jer pismo nije imalo poštarsku marku.” trebalo se odlučiti za točan odgovor između a) 2 kune, b) 3 kune ili c) 4 kune ili kod tvrdnje “Marica nije dobila pismo.” za jedan od ponuđenih odgovora: a) jer nije bilo adrese, b) jer se pismo izgubilo ili c) jer nije bilo čitljivo. Većina je učenika znala odgovore. U trećem setu od osam pitanja učenici su na pitanja odgovarali dizanjem ruke. Tako su se na prezentaciji nalazile pravilno ili nepravilno napisane rečenice, a na učenicima je bilo da procijene točnost. “Dobio sam mjesto vozača!”, i “Osijecao se tužno.”, samo su neki od primjera nepravilno napisanih rečenica. Svi su učenici točno

odgovorili na ovaj set pitanja. Nakon prezentacije koja je trajala 15-tak minuta, učenici dobivaju grupne zadatke. Iako mogu zajedno rješavati zadatke, svatko mora ispuniti svoj papir sa zadacima. Učenici su se veselili ispunjavanju zadataka nakon uspješno odrađene prezentacije. Svaka od pet skupina dobila je različita pitanja, a neka od pitanja i zadataka bili su: “Nabroji koje je sve poštanske poslove obavljao gospodin Kolbaba.”, “Napiši koje je pismo najslabija karta i što u takvim pismima piše.”, “Napiši koje je pismo druga slabija karta i što u takvim pismima piše.”, “Nabroji kojim je imenima gospodin Kolbaba nazvao Franceka, jer je poslao pismo bez adrese.”, itd. Skupine su morale i nacrtati zadano, poput patuljaka, glavnih likova bajke ili, pak, autobusa. Svaka skupina imala je po dva do tri pitanja i zadatka. Nakon deset minuta rada učenici čitaju svoje odgovore i pokazuju jedni drugima svoje crteže. Odgovore čitaju tako da jedan učenik unutar skupine pročita pitanje, a drugi da odgovor. Primjeri svih pitanja koja su bila namijenjena skupnom radu nalaze u okviru priloga na kraju rada. Naposljetku, učenici za kraj govore pouku koju su izvukli iz bajke, te kako se osjećaju na kraju ove radionice, je li im bilo zanimljivo, dosadno, veselo, naporno. Svi učenici potvrdili su da im je bilo lijepo, da su se zabavili, da im se sviđjela lektira, te da jedva čekaju opet doći u knjižnicu na neku od radionica. To govori da je ova interaktivna radionica bila doista uspješna te da je njezin cilj – poticanje čitateljskih navika u djece te dobne skupine – bio ostvaren. Dobra komunikacija knjižničarke sa svim sudionicima radionice, uključivanje svih učenika u rad te prijateljska atmosfera u kojoj se radionica odvijala, kao i znanje voditeljice, rezultirali su odličnom interaktivnom radionicom na kojoj su učenici mogli puno toga naučiti. Tome je, dakako, pridonijela i kreativnost voditeljice radionice, koja se očitovala u dobrom odabiru aktivnosti i adekvatnoj raspodjeli zadataka, korištenju različitih provjera razumijevanja pročitane sadržaja, ali i davanju mogućnosti iznošenja vlastitih mišljenja i stajališta o pročitanoj. Možemo zaključiti da je radionica uspješno provedena, s odličnom primjenom pedagoško-didaktičko-metodičkih strategija.

4.2.3. Provedeni intervju sa školskom knjižničarkom

Kao što je spomenuto, u istraživanju je korištena i metoda intervjua. Intervju, proveden s voditeljicom knjižnice Darijom Klaričić-Veg, proveden je u ožujku ove godine, u prostorijama školske knjižnice. Namjera je bila saznati detalje provođenja djelatnosti školskog knjižničara, iz njihove vlastite perspektive. Naglasak je bio na njihovoj odgojno-obrazovnoj ulozi, te ulozi koju imaju u razvijanju čitalačkih navika učenika. Zanimljivo je bilo saznati kako knjižničari sami sebe doživljaju, na koji način vrednuju svoj rad, te koje nam dobre primjere iz prakse mogu navesti. Prvo u nizu pitanja ticalo se važnosti uloge knjižničara u u odgojno-obrazovnom radu škole te način na koji se ta uloga provodi. Voditeljica nam je objasnila kako i na koji način školski knjižničar sudjeluje u tom aspektu. Redovni program provođenja informacijske pismenosti dovodi svaki razredni odjel u knjižnicu tijekom minimalno dva nastavna sata godišnje, gdje se učenici, s obzirom na svoju dob, upoznaju s radom knjižnice, smještajem fonda, referentnom zbirkom, izvorima znanja, zbirkama te u višim razredima primjenjuju svoja znanja kroz istraživački rad. Osim programa informacijske pismenosti, knjižničar provodi različite aktivnosti za poticanje čitanja, osmišljava projekte, sudjeluje u organizaciji satova korelacije s različitim predmetima, a mnogi knjižničari provode s učenicima izvannastavne aktivnosti poput dramske skupine, novinarske skupine, skupine mladih knjižničara te sudjeluju u pripremama učenika za smotre i natjecanja.

Iduće pitanje se odnosilo na stav voditeljice prema uvriježenom shvaćanju o podcijenjenosti školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj. Voditeljica se složila s tim mišljenjem te smatra da je njezina profesija potplaćena, da je obrazovanje školskih knjižničara nedostatno cijanjeno, pa se u skladu s tim i knjižničarska struka općenito može smatrati marginaliziranom u društvu koje ne cijeni znanje na pravi način. Nadalje, priupitali smo je o važnosti stručne suradnje s kolegama unutar škole, ali i izvan nje. Voditeljica nam je potvrdila važnost takve suradnje, te objasnila da se stručna suradnja može ostvariti kroz prezentiranje sadržaja rada prilikom kreiranja školskih kurikulama i predstavljanjem aktivnosti na zanimljiv i poticajan način te je napomenula da bez dobre suradnje s kolegama školski knjižničar ne može ostvariti svoj plan rada.

Iduća stvar koja nas je zanimala odnosila se na način rada školskog knjižničara, način na koji on utječe na čitalačke navike učenika, kako ih motivira te gube li učenici motivaciju za čitanje prelaskom u više razrede. Voditeljica nam je potvrdila da školski knjižničar kroz različite projekte, radionice, izložbom knjiga itd., može učiniti velik pomak pri poticanju učenika na čitanje i pri

stvaranju čitalačkih navika, a sama je osobno pokrenula i uređuje časopis za najmlađe „Sovica“ koji promiče čitanje od malih nogu i na tom projektu radi unazad tri godine. Objasnila nam je i da generacije digitalnog doba drugačije čitaju od nas, pa sukladno s time imaju i drugačije interese, te da smatra da zaista rjeđe čitaju nego u nižim razredima, no taj zaključak donosi na temelju posudbe lektire.

Daljnijim razgovorom doznali smo da učenici vole sve aktivnosti koje se provode u školskoj knjižnici i vrlo rado surađuju te dolaze u školsku knjižnicu, ne samo s nastavnicima već i samostalno. Voditeljica nam je od projekata istaknula radionicu kreativnog pisanja namijenjenu darovitoj djeci te projekt „Moja prva knjiga“, također za darovite stvaratelje priča i ilustratore te ističe da je interes za oba projekta bio velik. Objasnila nam je i to da se svaki nastavni sat kreira u suradnji s razrednom ili predmetnom nastavom te se pri tom usklađuje sa školskim kurikulumom, pri čemu se posebna pozornost posvećuje ishodima učenja.

Provodi li voditeljica proces vrednovanja svog rada, bilo je iduće pitanje po redu. Dobivenim odgovorom saznali smo da je prije dvije godine provela anketu o uspješnosti rada s učenicima sedmog i osmog razreda, a nakon svake radionice učenici ispunjavaju evaluaciju na temelju koje voditeljica nastoji poboljšati svoj rad. Primjer evaluacije nalazi se na kraju rada, u prilogima. Voditeljica je za kraj s nama podijelila svoj recept za dobar i predan rad s djecom, pri čemu je istaknula da kreativnost izvire iz ljubavi, te da je ključno voljeti svoj posao i radno okruženje, te se stalno usavršavati.

Možemo zaključiti da smo provedenim razgovorom potvrdili važnost uloge školskih knjižničara pri odgojno-obrazovnom procesu, posebno kod poticanja učenika na čitanje i usvajanje čitalačkih navika. Sudjelovanjem na međuškolskim projektima te kreiranjem vlastitih projekata, provođenjem aktivnosti unutar školske knjižnice, usklađivanjem sa školskim kurikulumom, stručnom suradnjom i korelacijom s nastavnim sadržajima, školski knjižničari doista mogu izravno utjecati na razvoj čitateljskih navika učenika. Kako je i sama voditeljica potvrdila da učenici pozitivno reagiraju na sve vrste aktivnosti vezane uz školsku knjižnicu, smatramo da im se treba ponuditi još više mogućnosti, odnosno, povezati nastavne sadržaje kroz učenje i druženje u školskoj knjižnici.

4.2.4. Tjedna posjećenost knjižnice

Kao što je također već spomenuto u dijelu koji se tiče metodologije istraživanja, u knjižnici je OŠ “Dr. Franjo Tuđman” u razdoblju od 4. do 8. svibnja 2015. godine provedeno i kratko petodnevno istraživanje kojemu je bio cilj ustanoviti tjednu posjećenost školske knjižnice, ali i razloge dolaska. Bilježili su se, dakle, podaci o broju učenika koji su posjetili knjižnicu i to po razredima, kao i razloge njihova dolaska. Podaci su potom obrađeni u računalom program Excel. Željelo se ustanoviti postoji li razlika u posjećenosti knjižnice s obzirom na učeničku dob, odnosno razred, te koji su najčešći razlozi dolazaka, je li to posudba lektire, čitanje časopisa, traženje informacija potrebnih za referat i/ili nešto drugo. Dobiveni rezultati istraživanja slijede u nastavku.

Prvog dana istraživanja, 4. svibnja (Tablica 1.), školsku je knjižnicu posjetio 31 učenik. Gotovo dvije trećine njih su djevojčice (20 ili 62,5%), a samo jednu trećinu čine dječaci (12 ili 37,5%). Najvećim su dijelom to bili učenici prvog razreda (njih 8 ili 25%), koji su uglavnom vraćali lektiru i posuđivali novu, te učenici drugih razreda (njih 8 ili 25%) koji su, kao i učenici prvih razreda, vraćali pročitane i posuđivali novu lektiru. Nešto manja posjećenost bila je od strane učenika četvrtih razreda (njih 6 ili 18,8%), koji su u knjižnicu došli također u potrazi za lektinom, no nisu vraćali knjige. Po četvero učenika (12,5%) bilo je iz sedmih razreda, troje učenika (9,4%) bilo je iz petih razreda, te je dvoje učenika (6,3%) bilo iz trećih razreda. Najslabiji su u dolascima bili učenici šestog razreda, iz kojih je knjižnicu posjetio samo jedan učenik (2,1%) te učenici iz osmih razreda, s čije strane nije bio niti jedan posjet knjižnici.

Razred	Broj učenika	%	Razlozi dolaska
Prvi	8	25%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Drugi	8	25%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Treći	2	6,3%	Vraćanje građe

Četvrti	6	18,8%	Lektira (traženje naslova)
Peti	3	9,4%	Vraćanje i posudba
Šesti	1	2,1%	Vraćanje građe, korištenje računala, čitanje časopisa
Sedmi	4	12,5%	Lektira (traženje naslova), čitanje časopisa
Osmi	0	0%	/
Ukupno	31	100%	-

Tablica 1. Broj učenika koji su posjetili knjižnicu i razlozi njihove posjećenosti, 4. svibnja 2015.

Drugog dana istraživanja, 5. svibnja (Tablica 2.), školsku su knjižnicu posjetila 52 učenika. Gotovo dvije trećine njih činile su djevojčice (34 ili 65,4%), a samo jednu trećinu dječaci (18 ili 34,6%). Najvećim su dijelom to opet bili učenici prvog razreda (njih 15 ili 28,8%), koji su također, kao i prvog dana istraživanja, uglavnom vraćali lektiru i posuđivali novu. U nešto manjem broju kao korisnici usluga školske knjižnice pojavljuju se učenici četvrtog (njih 11 ili 21,2%) te učenici drugog i trećeg razreda (po 9 učenika, odnosno 17,3%). Zamjetno je da s uzrastom učenika opada i broj njihovih posjeta, pa su se tako uslugama knjižnice toga tjedna koristila samo po tri učenika petog i šestog razreda (5,8%), te samo dva učenika sedmog razreda (3,8%). Toga dana opet nije zabilježen posjet niti jednog učenika osmog razreda.

Razred	Broj učenika	%	Razlozi dolaska
Prvi	15	28,8%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Drugi	9	17,3%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Treći	9	17,3%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Četvrti	11	21,2%	Lektira (traženje naslova)
Peti	3	5,8%	Vraćanje i posudba
Šesti	3	5,8%	Domaća zadaća, korištenje enciklopedije
Sedmi	2	3,8%	Domaća zadaća, korištenje časopisa i računala
Osmi	0	0%	/
Ukupno	52	100%	-

Tablica 2. Broj učenika koji su posjetili knjižnicu i razlozi njihove posjećenosti, 5. svibnja 2015.

Trećeg dana istraživanja, 6. svibnja (Tablica 3.), u knjižnicu je došao 61 učenik. U najvećem su broju opet to djevojčice (36 ili 59%), dok je broj dječaka nešto manji (25 ili 41%). Prvi i drugi razredi u podjednakom postotku (15 ili 24,6% svaki) i dalje aktivno vraćaju i potražuju lektire. Zamjetno je, međutim, da je toga dana knjižnicu posjetio puno veći broj učenika sedmih razreda (14 ili 23%) nego u prethodna dva dana, i to radi pronalaženja informacija za potrebe referata. Jedanaest učenika (18%) nam dolazi iz četvrtih razreda, troje (4,9%) iz trećih, dvoje (3,3%) iz šestih, a samo jedan (1,6%) iz petog. Iz osmih razreda nije zabilježen niti jedan dolazak.

Razred	Broj učenika	%	Razlozi dolaska
Prvi	15	24,6%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Drugi	15	24,6%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Treći	3	4,9%	Vraćanje građe
Četvrti	11	18%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Peti	1	1,6%	Vraćanje građe
Šesti	2	3,3%	Vraćanje građe i čitanje časopisa
Sedmi	14	23%	Pronalaženje informacija potrebnih za referat, korištenje enciklopedije, računala, knjižne građe i časopisa
Osmi	0	0%	/
Ukupno	61	100%	-

Tablica 3. Broj učenika koji su posjetili knjižnicu i razlozi njihove posjećenosti, 6. svibnja 2015.

Četvrtog dana istraživanja, 7. svibnja (Tablica 4.), usluge je školske knjižnice koristilo 52 učenika. Zanimljivo je primijetiti da je broj dolazaka od strane djevojčica (26 ili 50%) i od strane dječaka (26 ili 50%) potpuno izjednačen. Učenici prvih (12 ili 23,1%) i trećih razreda (12 ili 23,1%)

su bili najaktivniji, nakon čega ih slijede učenici drugih razreda (9 ili 17,3%). I nadalje je razlog njihove posjećenosti isti - vraćanje pročitanih naslova i posudba nove lektire. Primjetan je nagli porast dolaska učenika osmih razreda (7 ili 13,5) i to zbog pronalaženja informacija potrebnih za domaću zadaću u enciklopedijama, časopisima, dostupnoj knjižnoj građi, ali i korištenjem računala. Kod učenika četvrtih i petih razreda primjetan je jednak broj u dolascima (5 ili 9,6), dok su najrjeđi korisnici bili učenici iz sedmog (2 ili 3,8%) i učenici šestih razreda, s čije strane nije bilo posjeta knjižnici.

Razred	Broj učenika	%	Razlozi dolaska
Prvi	12	23,1%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Drugi	9	17,3%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Treći	12	23,1%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Četvrti	5	9,6%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Peti	5	9,6%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane), korištenje računala
Šesti	0	0%	/
Sedmi	2	3,8%	Pronalaženje informacija potrebnih za referat, korištenje enciklopedije, računala, knjižne građe i časopisa
Osmi	7	13,5%	Pronalaženje informacija potrebnih za domaću zadaću, korištenje enciklopedije, računala, knjižne građe i časopisa
Ukupno	52	100%	-

Tablica 4. Broj učenika koji su posjetili knjižnicu i razlozi njihove posjećenosti, 7. svibnja 2015.

Petog i posljednjeg dana istraživanja, 8. svibnja (Tablica 5.), u školsku knjižnicu je došlo 49 učenika. Djevojčice su i toga posljednjeg dana zastupljene u većem broju (27 ili 55,1%), no vrlo su aktivni bili i dječaci (22 ili 44,9%). Najviše učenika bilo je iz trećih (11 ili 22,4%), prvih (8 ili 16,3%), te drugih razreda (7 ili 14,3%). Svi su oni mahom dolazili zbog toga da vrate pročitane lektiru i posude novu, s tim da su učenici drugih razreda u knjižnicu svratili i radi čitanja časopisa. Nadalje, bilo je po šest učenika (12,2%) iz petih, pet učenika (10,2%) iz četvrtih, isto toliko i iz šestih (5 ili 10,2%), dok je po četiri učenika (8,2%) bilo iz sedmih razreda, a samo troje iz osmih (6,1%). Učenici viših razreda u knjižnicu su svratili ponajviše radi pronalaska informacija potrebnih za rješavanje radnih zadataka (domaća zadaća, referati).

Razred	Broj učenika	%	Razlozi dolaska
Prvi	8	16,3%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Drugi	7	14,3%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane, čitanje časopisa)
Treći	11	22,4%	Lektira (traženje nove i vraćanje pročitane)
Četvrti	5	10,2%	Vraćanje i posudba građe
Peti	6	12,2%	Korištenje računala i časopisa, domaća zadaća
Šesti	5	10,2%	Korištenje računala i časopisa, domaća zadaća
Sedmi	4	8,2%	Pronalaženje informacija potrebnih za referat, korištenje enciklopedije, računala, knjižne građe i časopisa
Osmi	3	6,1%	Pronalaženje informacija potrebne za domaću zadaću, korištenje enciklopedije, računala, knjižne građe i časopisa
Ukupno	49	100%	-

Tablica 5. Broj učenika koji su posjetili knjižnicu i razlozi njihove posjećenosti, 8. svibnja 2015.

Istraživanje je pokazalo (Tablica 6.) da su djevojčice, njih 143, bile češće posjetiteljice i korisnice školske knjižnice od dječaka (103). Prvog dana istraživanja knjižnicu je posjetilo dvadeset (62,5%) djevojčica, dok je broj dječaka bio nešto manji, njih dvanaest (37,5%). Drugog dana u knjižnicu je došlo trideset i četiri djevojčice (65,4%) te osamnaest dječaka (34,6%). Trećeg dana zabilježen je dolazak trideset i šest djevojčica (59%), dok je broj dječaka bio dvadeset i pet (41%). Četvrtog je dana broj dječaka (26) i djevojčica (26) izjednačen. Posljednjeg, petog danabroj je djevojčica (27 ili 55,1%) neznatno veći od broja dječaka (22 ili 44,9%). Ipak, broj dječaka i djevojčica koji su taj tjedan koristili usluge knjižnice vjerojatno je ovisan i o ukupnom broju dječaka i djevojčica koji pohađaju školu.

Dani istraživanja	Djevojčice	Dječaci	Ukupno
Prvi dan	20 (62,5%)	12 (37,5%)	32
Drugi dan	34 (65,4%)	18 (34,6%)	52
Treći dan	36 (59%)	25 (41%)	61
Četvrti dan	26 (50%)	26 (50%)	52
Peti dan	27 (55,1%)	22 (44,9%)	49
Ukupno	143	103	246

Tablica 6. Broj učenika koji su posjetili knjižnicu s obzirom na spol

Zaključno, ovaj tjedan su posebice bili aktivni učenici prvog i drugog razreda, najčešće radi vraćanja pročitane i posudbe nove lektire (potonji su katkad dolazili čitati i časopise koje knjižnica posjeduje), ali bitno ne zaostaju niti treći i četvrti razredi. Peti i šesti razredi su bili nešto slabiji u dolaženju, dok su sedmi i osmi razredi samo krajem tjedna posjetili knjižnicu u velikom broju i to radi pronalazanja informacija za potrebe domaće zadaće i referata. Ovi bi se rezultati, dakako, morali šire sagledati iz dvaju razloga. Prvo, valja imati na umu da su navedeni postoci, iako možda indikativni, rezultat posjećenosti učenika u samo jednom tjednu te da iz njih ne možemo izvesti

generalne zaključke. I drugo, moguće je da je tjedna posjećenost učenika knjižnici rezultat plana provođenja obvezne lektire, pa su iz tog razloga učenici nižih razreda upravo ovaj tjedan u većem broju koristili usluge knjižnice, premda, dakako, ostaje još uvijek mogućnost da su učenici nižih razreda jednostavno aktivniji pri redovnom čitanju lektire od učenika viših razreda. Također, valja se podsjetiti da su učenici viših razreda nerijetko i korisnici Gradske knjižnice pa je i to možda razlog njihove slabije posjećenosti školske knjižnice u tjednu u kojem je ovo istraživanje provedeno.

Zaključak

Školska knjižnica ima središnju ulogu vodilje u svim aspektima školskih programa. Bitna je njezina prilagodba, kako potrebama učenika, nastavnom kurikulumu, misiji škole, tako i tehnologiji i vremenu u kojem se nalazi. Školski knjižničari moraju znati identificirati, prepoznati i pružiti potrebne aktivnosti, znanja i informacije svojim korisnicima. Učenicima treba biti omogućen nesmetan pristup literaturi koja je sastavni dio knjižničkog fonda, misleći pritom na sve oblike građe, poput multimedijских izvora informacija, knjiga, časopisa itd.

Uloga školskih knjižnica i njezinih knjižničara sastoji se od intelektualne, stručne, informacijske i kulturne komponente koje međusobnom isprepletenošću čine čvrstu kariku u odgojno-obrazovnom procesu. Djelatnost školskog knjižničara očituje se u njegovom profesionalnom pristupu, dobrim komunikacijskim vještinama, mogućnošću prepoznavanja i razumijevanja korisničkih potreba, informacijsko-informatičkim vještinama te sposobnosti kvalitetne upotrebe i pružanja znanja i informacija. Ono što je također jednako bitno i treba biti dio njihove djelatnosti je toplina i ljubav prema djeci, što pripada pod osobnu, a ne stručnu kompetentnost. Neka se djeca po prvi puta susretnu s knjigom i knjižnicom tek dolaskom u osnovnu školu i školsku knjižnicu, pa je stoga uloga školskih knjižnica i knjižničara u stvaranju čitalačkih navika, čitalačkog ukusa i načina ophođenja s knjigama uistinu velika. Ta je uloga

ponajprije motivirajuća. Djecu u osnovnoj školi, naime, potrebno je uvijek iznova i neprekidno motivirati na čitanje, jer bez obzira na početnu želju i stvorene čitateljske navike, motivacija im može popustiti. Knjižničar kao aktivan sudionik u odgojno-obrazovnom procesu sugerira, potiče i poziva nastavnike na zajedničku suradnju, te timskim radom raspoređuje zadatke i aktivnosti konstruirane za rad s djecom.

Knjižnica osnovne škole „Dr. Franjo Tuđman“ u Belom Manastiru, koja je bila u fokusu istraživanja ovog diplomskog rada, primjer je knjižnice u kojoj se tako važna uloga školskog knjižničara u potpunosti ostvaruje. To potvrđuje i provedeno tjedno istraživanje o posjećenosti knjižnice, koje nam je služilo u ilustrativne svrhe, jer, dakako, posjećenost knjižnice zasigurno varira tijekom školske godine, ali i intervju proveden sa školskom knjižničarkom, zatim uvid u Godišnji plan rada školske knjižnice i popis odgojno-obrazovnih radionica i radionica za poticanje stvaranja čitalačkih navika, odnosno i sudjelovanje na dvije od njih. U školskoj knjižnici OŠ „Dr. Franjo Tuđman“ u Belom Manastiru provedeno je sveukupno 31 odgojno-obrazovnih radionica, kao što je prvotno i bilo isplanirano kroz Godišnji plan rada. Smatramo da se izvođenjem radionica i sudjelovanjem na projektima poput “Čitajmo zajedno, čitajmo zaboravljene knjige” i “Čitajmo mi, u obitelji svi” izravno utječe na razvitak svijesti o važnosti čitanja i u promicanju istog. Jednako su važne i ostale radionice, posebno one koje se odnose na obradu lektire na drugačiji način, korištenjem multimedije.

Na temelju svega navedenog, dalo bi se zaključiti da školski knjižničari preuzimaju neizmjerljivo važnu ulogu pri odgojno-obrazovnom radu s učenicima, te ju uspješno provode kroz niz različitih aktivnosti. Motivirati učenike bio bi prvi korak, naučiti ih kako pravilno čitati drugi, a održavati motivaciju treći korak u procesu poticanja razvoja čitalačkih navika. Iako smo na temelju ovog rada ustanovili da se najveća pozornost pridaje učenicima od prvog do četvrtog razreda (smatra se da učenici u ovoj dobi najbolje reagiraju na knjižnične aktivnosti i da je usvajanje navike čitanja ključno upravo tad), smatramo da se i starijim učenicima (od petog do osmog razreda) treba pružiti nov oblik aktivnosti. Što su učenici stariji, moguće je smanjenje motivacije za čitanje, pa upravo radi toga njihovu želju za čitanjem treba kontinuirano poticati. Smatramo da je jedan od negativnih čimbenika koji utječu na smanjenu aktivnost učenika viših razreda, barem u tjednu u kojem je provedeno istraživanje tjedne posjećenosti knjižnice, i činjenica da je nabava knjižnične građe za školske knjižnice pretežito usmjerena na lektirna izdanja. Većim

izborom građe učenici bi mogli imati razlog više za dolazak. Isto tako, moguće je da učenici viših razreda nisu imali najavljenju lektiru, ili ukoliko jesu, možda su je posudili u Gradskoj knjižnici.

Naposljetku, iako su školske knjižnice danas prepoznate kao mjesta za pomoć pri stvaranju čitalačkih navika kod učenika i kao mjesta dodatnih aktivnosti u odgojno-obrazovnom smislu, smatramo da se za njihovu važnost u široj javnosti ipak ne zna dovoljno. Stoga se nadamo da smo ovim radom barem malo pridonijeli pojašnjenju njihove hvalevrijedne djelatnosti.

Literatura

1. Anić, Vjekoslav. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Novi Liber, 1991.
2. Blažeković, Tatjana; Furlan, Branka. Knjižnica osnovne škole. Ponovljeno i prerađeno izd. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka, 1993.
3. Bratanić, Marija. Mikro-pedagoški pristup odgoju i obrazovanju: komunikacija i interakcija u radu s malom grupom u školskoj knjižnici/ Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredila Višnja Šeta. Rijeka: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, 1995. str. 1.-8.
4. Bučević-Sanvincenti, Lorenka. Čitanje kao ključni čimbenik razvoja hrvatskog društva. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 49, 2(2006), str. 62.-69.
5. Čudina-Obradović, Mira. Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja: priručnik. Zagreb: Golden marketing, 2014.
6. Hrvatska udruga školskih knjižničara. URL: <http://www.husk.hr/> (2015-05-14)
7. Jozić, Ruža. Smjernice za kvalitetan rad školske knjižnice: smjernice za rad školskog knjižničara: zbornik radova / Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske/ uredio Miroslav Mićanović. Dubrovnik: Agencija za odgoj i obrazovanje, 2012. str. 67.-77.
8. Kovačević, Dinka. Školska knjižnica i dječji odjel gradske knjižnice. // Knjižničarstvo: Glasnik društva knjižničara Slavonije i Baranje 2, 2 (1998), str. 20.-23.
9. Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. Školski knjižničar. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2012.
10. Kujundžić, Nedjeljko. Vrjednovanje i uspjeh odgoja. // Zrno- časopis za obitelj, vrtić i školu 29 (54), 8 (1997), str. 2.-3.
11. Lovrinčević, Jasmina; Kovačević, Dinka; Lasić – Lazić, Jadranka; Banek – Zorica, Mihaela. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije odsjeka za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, 2005.
12. Lukaš, Mirko; Mušanović, Marko. Osnove pedagogije. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo, 2011.
13. Miljković, Dubravka; Rijavec, Majda; Vlahović - Štetić Vesna; Vizek - Vidović, Vlasta.

- Psihologija obrazovanja, Zagreb: IEP: VERN, 2014.
14. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.
URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685> (2015-05-12)
 15. Mužić, Vladimir. Neki pojmovi u svezi s vrjednovanjem. // Zrno- časopis za obitelj, vrtić i školu 29 (54), 8 (1997), str. 3.-7.
 16. Saetre, Tove Pemmer; Willaras, Glenys. IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice. Zagre : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
 17. Standard za školske knjižnice. // Narodne novine 34(2000), str. 1.-13.
 18. Šušnjić, Biserka. Školska knjižnica i nacionalni okvirni kurikulum. // Senjski zbornik 36, 1(2009), str. 39.-42.
 19. Vasić, Snježana. Dvije mogućnosti edukacije korisnika školskih knjižnica. // Napredak: časopis za pedagojsku teoriju i praksu 3, 141(2000) str. 363.-367.
 20. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // Narodne novine 87(2008), 86(2009), 92(2010), 105(2010).
 21. Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105(1997), 5(1998), 104(2000), 69(2009)
 22. Zovko, Mira. Putokazi za izradu smjernica za rad školskih knjižnica, analiza stanja školskih knjižnica 2010/2011.: Smjernice za rad školskog knjižničara: zbornik radova / Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske; Dubrovnik, 2012.
 23. Zovko, Mira. Školska knjižnica u novom tisućljeću. // Senjski zbornik 36, 1 (2009), str. 43.-50.
 24. Zovko, Mira. Pokazatelji uspješnosti rada u školskim knjižnicama. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 1 (2012), str. 101.-116.

Prilozi

Prilog 1. Transkript intervjua sa školskom knjižničarkom Darijom Klaričić-Veg

Ispitivač: Na koji način, po Vašem mišljenju i iskustvu, Vi, kao školski knjižničar, sudjelujete u odgojno-obrazovnom aspektu učenika osnovne škole?

Knjižničar: Knjižničar u osnovnoj školi sudjeluje u puno aspekata odgojno-obrazovnog procesa te 40% radnog vremena provodi u izravnom odgojno-obrazovnom procesu. Redovni program provođenja informacijske pismenosti dovodi svaki razredni odjel u knjižnicu tijekom minimalno dva nastavna sata godišnje. Učenici se s obzirom na dob upoznaju s radom knjižnice, smještajem fonda, referentnom zbirkom, izvorima znanja, zbirkama te u višim razredima primjenjuju svoja znanja kroz istraživački rad. Osim programa informacijske pismenosti, knjižničar provodi različite aktivnosti za poticanje čitanja, osmišljava projekte, sudjeluje u organizaciji satova korelacije s različitim predmetima npr. (vjeronauk – tema Biblija, prva knjiga, povijest – istraživački rad kroz časopis „Drvo znanja“ itd.). Mnogi knjižničari provode s učenicima izvannastavne aktivnosti poput dramske skupine, novinarske skupine, mladih knjižničara te sudjeluju u pripremama učenika za smotre i natjecanja.

Ispitivač: Smatrate li da je, na neki način, uloga školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj podcijenjena? Ako da, zašto? Ako ne, zašto?

Knjižničar: Na promociji i predstavljanju struke knjižničara stručnog suradnika se sustavno radi kroz mnogobrojne aktivnosti Agencije za odgoj i obrazovanje i svakom knjižničaru pružena je prilika za cjeloživotno učenje i napredovanje. Smatram da se svatko ponaosob u radnoj sredini može iskazati aktivnošću i kreativnim idejama i na taj način promicati sebe i struku. Na razini države općenito smatram da je naša profesija potplaćena i obrazovanje nedostatno cijenjeno, pa se u skladu s tim i knjižničarska struka općenito može smatrati marginaliziranom u društvu koje ne cijeni znanje na pravi način.

Ispitivač: Možete li nam pojasniti kako ostvariti dobru stručnu suradnju s kolegama unutar škole u kojoj obavljate svoju djelatnost, te zašto je ona bitna za učinkovito provođenje planiranih aktivnosti?

Knjižničar: Stručna suradnja s kolegama u radnoj sredini može se ostvariti kroz prezentiranje sadržaja rada prilikom kreiranja školskih kurikulama i predstavljanjem aktivnosti na zanimljiv i poticajan način. Bez dobre suradnje s kolegama školski knjižničar ne može ostvariti svoj plan rada; stoga su kompetencije koje zasigurno mora imati spremnost na suradnju, tolerancija i dobra komunikacija.

Ispitivač: Na koje načine školski knjižničari mogu utjecati na čitalačke navike učenika? Možete li navesti neki konkretan primjer?

Knjižničar: Školski knjižničar zaista može potaknuti učenike na čitanje i stvaranje čitalačkih navika. Puno je primjera za to; projekt „Čitajmo mi, u obitelji svi“, izložbe knjiga, radionice kreativnog pisanja, osnivanje čitateljskog kluba, pisanje osvrti itd. Osobno sam pokrenula i uređujem časopis za najmlađe „Sovica“ koji promiče čitanje od malih nogu i na tom projektu radim tri godine.

Ispitivač: Možete li nam reći na koje načine motivirate učenike za kontinuiranost navike čitanja? Gube li ga s godinama?

Knjižničar: Generacije digitalnog doba drugačije čitaju od nas. Interesi su im drugačiji i teme koje ih zanimaju također. Smatram da zaista rjeđe čitaju no u nižim razredima, ali to se odnosi na posudbu lektire no i ti podaci se mijenjaju ovisno o razredu. U školskoj knjižnici redovno se održavaju satovi za poticanje čitanja lektire ili se lektira obrađuje na drugačiji način, a sva neelektirna izdanja i nove knjige se izlažu i predstavljaju učenicima na različite načine.

Ispitivač: Postoji li nekakav tip aktivnosti na koje učenici ove osnovne škole najbolje reagiraju? Možete li nam ukratko navesti neke od sadržaja koje provodite?

Knjižničar: Učenici vole sve aktivnosti koje se provode u školskoj knjižnici i vrlo rado surađuju i rado dolaze u školsku knjižnicu ne samo s nastavnicima već i samostalno kad istražuju i pišu referate i eseje. S učenicima petih i šestih razreda provodila sam program za rad s darovitom djecom kroz radionice kreativnog pisanja jer je u toj dobi interes za samoizražavanjem i samostalnost

formirana za takav način rada, a u razrednoj nastavi provodila sam projekt „Moja prva knjiga“, također za darovite stvaratelje priča i ilustratore i interes je bio vrlo velik. Općenito učenici jako dobro prihvaćaju kreativne aktivnosti koje nude odmak od klasičnog školskog programa. Svaki nastavni sat kreira se u suradnji s razrednom ili predmetnom nastavom te se pri tom usklađuje sa školskim kurikulumom. Posebna pozornost posvećuje se ishodima učenja koji konkretno i mjerljivo iskazuju što učenik nakon takve naobrazbe dobiva i treba znati.

Ispitivač: Provodite li proces samovrednovanja svog rada i ako da, na koji način?

Knjižničar: Što se tiče vrednovanja rada prije dvije godine provela sam anketu o uspješnosti rada s učenicima 7-ih i 8-ih razreda, a nakon svake radionice učenici ispunjavaju evaluaciju koju poslije proučim i nastojim poboljšati svoj rad.

Ispitivač: Za kraj, možete li nam dati Vaš „recept“ uspješnosti, predanog i kvalitetnog rada, kao dobar primjer svima?

Knjižničar: Svaki čovjek koji voli svoj posao je uspješan. Kreativnost izvire iz ljubavi pa mislim da je ključno voljeti svoj posao i radno okruženje i stalno se usavršavati.

Ispitivač: U potpunosti se slažem s Vama, hvala Vam što ste odgovorili na moja pitanja, te puno sreće u daljnjem radu.

Knjižničar: Nema na čemu i drugi put. I hvala i tebi.

Prilog 2. Primjer grupnih zadataka s radionice „Poštarska bajka“

Prva skupina

1. Opiši kako izgledaju patuljci i nacrtaj.
2. Nabroji koje je sve poštanske poslove obavljao gospodin Kolbaba!
3. Nabroji koje sve poštanske poslove rade patuljci! Nacrtaj!

Druga skupina

1. Napiši kako patuljci otkrivaju što u pismima piše! Nacrtaj!
2. Napiši koje je pismo najslabija karta i što u takvim pismima piše.
3. Napiši koje je pismo druga slabija karta i što u takvim pismima piše.

Treća skupina

1. Napiši koje je pismo druga jača karta i što u takvim pismima piše.
2. Napiši koje je pismo četvrta jača karta i što u takvim pismima piše.
3. Nabroji čime se patuljci hrane. Nacrtaj!

Četvrta skupina

1. Napiši zašto je Kolbaba znao da Francek nije mnogo naučio u školi.
2. Nađi u bajci kako poštari nazivaju one koji ne napišu adresu na omotnici!

Izaberi ih deset i prepisi!

3. Prepisi pravilno Francekovo pismo.

Peta skupina

1. Opiši vozača Franceka i njegov automobil. Nacrtaj!
2. Nabroji kojim je imenima gospodin Kolbaba nazvao Franceka, jer je poslao pismo bez adrese.
3. Što je radila Marica kad je Francek došao do nje. Napiši i nacrtaj!

Prilog 3. Primjer evaluacijskog lista za vrednovanje radionice

Organizacija rada u radionici:

(molim zaokružiti ocjenu)

1 2 3 4 5

Je li sadržaj radionice primjereno odabran i odgovara li vašim potrebama?

1 2 3 4 5

Jasnoća izlaganja

1 2 3 4 5

Korisnost praktičnih primjera

1 2 3 4 5

Kvaliteta, dostatnost i pripremljenost materijala

1 2 3 4 5

Upotreba pomagala koja olakšavaju praćenje radionice

1 2 3 4 5

Uspješnost prezentacije/vođenje radionice

1 2 3 4 5

Voditeljičina interakcija s polaznicima

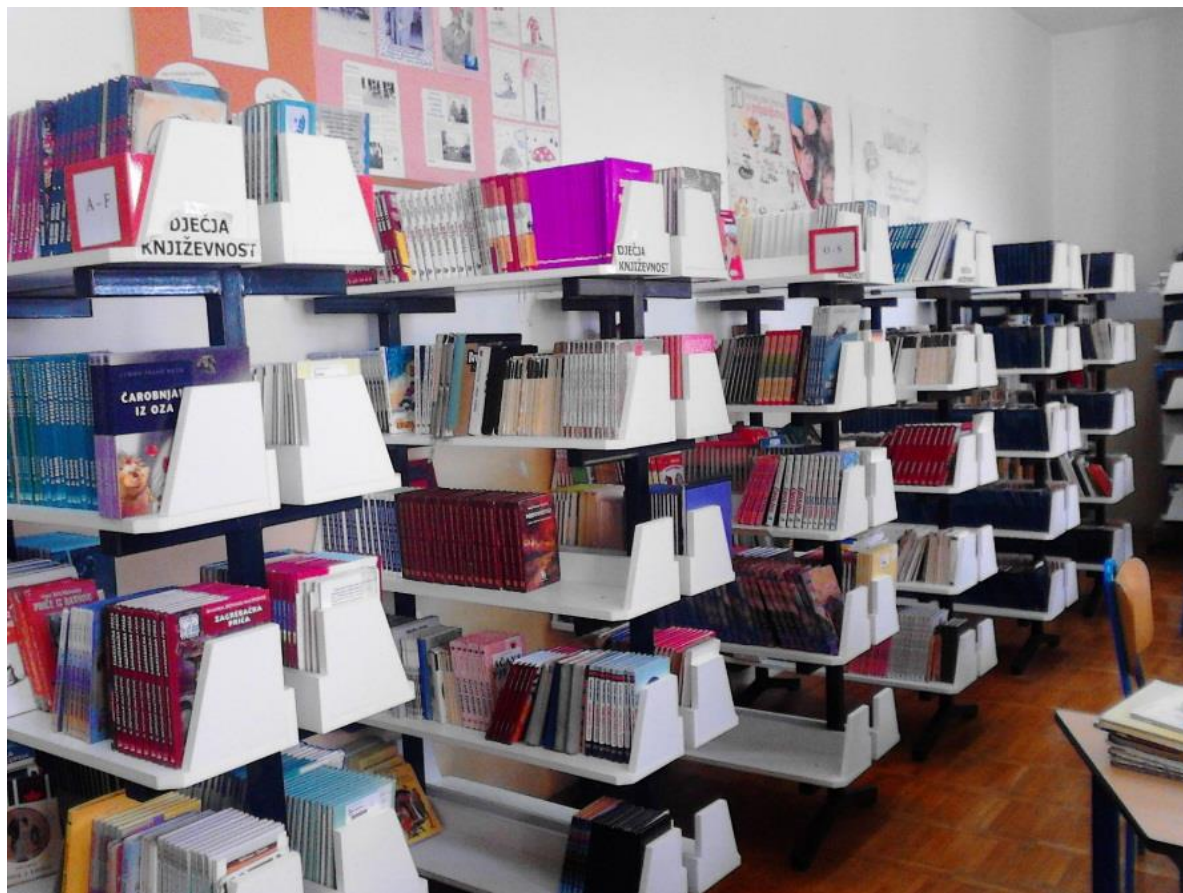
1 2 3 4 5

Opća ocjena radionice

1 2 3 4 5

Vaš komentar/dopuna/ostalo

Prilog 4. Fotografija knjižnice OŠ “Dr Franjo Tuđman” u Belom Manastiru.

Prilog 5. Fotografija knjižnice OŠ “Dr Franjo Tuđman” u Belom Manastiru.

